

POLITIHØGSKOLEN

En studie av 15 år gamle barn og deres forståelse av mistenktes rettigheter i politiavhør

«Man vil jo liksom på en måte være ordentlig og skikkelig voksen og sånn»

Sigrid Buseth

Erfaringsbasert master i etterforskning

Kull 2017 - 2020

Oppgavens tittel:

En studie av 15 år gamle barn og deres forståelse av mistenktes rettigheter i politiavhør
«Man vil jo liksom på en måte være ordentlig og skikkelig voksen og sånn»

Veileder for oppgaven:

Høgskolelektor Kristina Kepinska Jakobsen ved Politihøgskolens etter og videreutdanning

Antall ord:

Etter fratrekk for innholdsfortegnelse, forord, norsk og engelsk sammendrag, fotnoter, tekst i forbindelse med tabell og figurer, og litteraturliste: 23.991 ord

Illustrasjon forside:

IStockphoto.com

Undertittel: Sitat fra barn 4 i studien

© Sigrid Buseth

Masteravhandling for studiet: Erfaringsbasert etterforskning ved Politihøgskolen

Omfang: 30 studiepoeng

Politihøgskolen i Oslo

17. august 2020

Sammendrag

I Norge stilles det ikke krav til etterforskere som skal ta politiavhør av et mistenkt barn under 18 år utover den obligatoriske avhørsopplæringen på Politihøgskolen. Denne opplæringen, som kalles KREATIV, er rettet inn mot voksne og har lite fokus på barns sårbarhet.

Norsk regelverk knyttet til avhør av mistenkte er også i hovedsak rettet mot voksne og lite tilpasset barn. Dette er ikke i tråd med internasjonale standarder som Norge har forpliktet seg til å følge. Internasjonalt regelverk tilsier at mistenkte barn fullt ut skal forstå rettighetene sine. I tillegg stilles strenge krav dersom et mistenkt barn avhøres uten forsvarer tilstede. Nasjonale undersøkelser tyder på at forsvarer er tilstede i svært få avhør av mistenkte barn, spesielt i initialfasen. Heller ikke verge er tilstede i en stor del av avhørene. Dette fører til at norske barn som er mistenkt for straffbare forhold ofte er overlatt til seg selv i avhørssituasjonen.

Denne studien undersøker hvordan ti barn på 15 år forstår de rettighetene som blir gitt en mistenkt i et politiavhør. Det blir benyttet kvalitative intervjuer innenfor fenomenologisk hermeneutisk forskningstradisjon. Barna ble satt inn i en såkalt case og deretter gjort kjent med rettighetene til et mistenkt barn i en oppstart av et fiktivt politiavhør. Deretter ble de i semistrukturerte intervju stilt spørsmål om betydningen av begreper og rettigheter. Funnene viser at mange av barna gav inntrykk av at de forsto rettighetene i mye større grad enn det som viste seg å være tilfelle. Til tross for manglende forståelse av rettighetene, stilte barna få avklarende spørsmål til avhøreren. Mange av barna hadde et inntrykk av at det var straffbart å lyve. Videre var det ingen av barna som ønsket å ha forsvarer tilstede i avhøret, selv om noen i intervjuet i etterkant sa de ville ha hatt det i et reelt avhør. Noen var usikre på hva en forsvarer var. Flesteparten av barna ville heller ikke hatt foreldrene tilstede i et reelt avhør.

Funnene blir drøftet opp mot regelverk, teori, tidligere forskning og studier. Målet er å finne ut om dagens regelverk og barns forståelse er tilstrekkelig til at barns rettssikkerhet blir ivaretatt når de i avhør har status som mistenkt. Studien indikerer at barn ikke forstår rettighetene tilstrekkelig til å ivareta egen rettssikkerhet i politiavhøret slik reglene er nå. Etterforskere som avhører mistenkte barn synes verken ha nødvendig kompetanse til å ivareta barnets sårbarhet, eller barns rettigheter. Avhørers dilemma i saker hvor barn er mistenkt blir avslutningsvis drøftet sett i lys av samfunnets krav, barnets sårbarhet og verges rettigheter.

Avstract

In Norway, there are no special requirements for investigators to interview children under 18, beyond the compulsory training from the Police Academy. This training is based on a method called KREATIV, primarily aimed at adults with little focus on the vulnerability of children.

Norwegian regulations regarding the investigative interview are also mainly established for adults, with limited adjustments for when the interviewee is a child. This is not in line with international standards that Norway has committed to adhere to. International regulations require that child suspects fully understand their individual rights. Further, strict requirements are set in place should a child be questioned without a lawyer present. National surveys indicate that most investigative interviews of child suspects are conducted without a lawyer nor a guardian present, especially in initial phases. This means that Norwegian child suspects are often left unaided during investigative interviews.

This study examines to what extent ten children at the age of fifteen understand the rights of a suspect in an investigative interview. Qualitative interviews were conducted utilizing phenomenological hermeneutic techniques. The children were presented with a criminal case and their rights as suspects during the initial phase of a fictional investigative interview.

Later, in semi-structured interviews, they were asked questions regarding their rights. The findings show that most of the children gave the impression that they understood their rights to a greater extent than what was actually true. Despite a flawed understanding of their rights, the children asked few clarifying questions to the interviewer. Many of the children had the impression that it was punishable to lie. Furthermore, none of them wanted to have a lawyer present during the investigative interview, although some stated afterwards that they would in a real-life setting. Some were unsure what a defense lawyer is. Most of the children would not have wanted their parents present in a real-life investigative interview.

The findings are discussed in relation to regulations, theory and previous research, in order to evaluate whether Norwegian child suspect's legal security is properly safeguarded in the prevailing system. The study finds that children's understanding of their rights is not sufficient to ensure their own legal security, given the current laws and regulation. Moreover, the investigators interviewing child suspects do not seem to have the necessary competence to deal with the vulnerability of children, or children's rights. Finally, the investigator's dilemma in cases involving child suspects is discussed considering society's demands, the child's vulnerability and guardians' rights.

Forord

Da jeg gikk ut fra Politiskolen i 1992 etterspurte ingen en bachelor og langt mindre en mastergrad hos en som var politiutdannet. I årenes har jeg løp tatt flere videreutdanninger på Politihøgskolen og spesialisert meg innen etterforskning, avhør og saker rettet mot barn. Da masterutdanningen i etterforskning startet opp på Politihøgskolen så jeg dette som en mulighet til å bruke tid på faglig fordypning, og et håp om å kunne tilføre politietaten noe. Med store barn og fleksibilitet hos min arbeidsgiver Kripos, lå alt til rette for dette. Som en av studiets eldste elever og i tillegg til full jobb har dette vært en bratt læringskurve for meg, og en spennende reise. Kunnskap om kritisk tenking tar jeg med videre. Jeg har blitt kjent med mange flinke medstudenter og har hatt mye glede og nytte av kontakten vi har hatt underveis.

Selv om dette har vært mitt prosjekt har jeg hatt flere gode støttespillere. Veilederen min Kristina Kepinska Jakobsen har vært uvurderlig med sin genuine interesse og engasjement, hun har alltid vært tilgjengelig for å hjelpe og støtte meg. Hun fortjener en stor takk! Jeg vil også takke Pawel Urbanik for at jeg har fått bruke materiale fra det pågående forskningsprosjektet deres. Flere kolleger har lest hele eller deler av oppgaven og kommet med gode ideer og nyttige tilbakemeldinger. En spesiell takk til Asbjørn Rachlew, Tone Davik og Reidar Bruusgaard er på sin plass.

Det er viktig for meg å trekke frem alle de 11 barna som har bidratt i studien min, enten som «prøvekanin» eller som informanter. Takk til dere, som ved å delta og dele åpent og ærlig deres tanker og forståelse, er grunnbjelken i denne studien. Takk også til foreldrene som lot meg få tilgang til barna deres, og til kolleger som motiverte vennene til barna sine til å delta. Uten dere hadde jeg ikke kunnet gjennomføre dette.

Med barn som selv er i studieløp har det vært utrolig gøy å diskutere både fag og metode med disse igjennom denne perioden. Anette, Helene og Petter - takk for at dere er dere – jeg er heldig og stolt. Dere inspirerer meg til å søke mer kunnskap, men også til å huske at livet består av mye mer enn studier. Takk også til Oskar og Kristian for veldig god hjelp med oversetting i innspurten.

Til slutt vil jeg takke Audun, mannen min som har betydd aller mest for at jeg har kommet i mål med studiet mitt. Du oppfordrer meg stadig til å søke utfordringer! Du har kommet med viktige refleksjoner og innspill. Du har oppmuntret meg, støttet og tilrettelagt. Og ikke minst vært min alltid trofaste assistent. Tusen, tusen takk!

Innhold

Sammendrag	3
Avstrakt	4
Forord.....	5
1.0 INNLEDNING.....	8
1.1 Tema for oppgaven	8
1.2 Problemstilling	9
1.3 Oppbygning av oppgaven	10
1.4 Avgrensing.....	10
2.0 BAKGRUNN.....	12
2.1 Egen forforståelse	12
2.2 Kontekst	13
2.3 Status i Norge i dag	15
3.0 TEORI.....	17
3.1 Juridisk perspektiv.....	17
3.1.1 FNs Barnekonvensjon.....	17
3.1.2 Øvrige internasjonale regler	18
3.1.3 Rettigheter til mistenkte i avhør	19
3.2 Politifaglig perspektiv.....	22
3.2.1 Avhørsopplæring på Politihøgskolen	22
3.2.2 Avhør av barn.....	23
3.3 Tidligere forskning.....	24
3.4 Barns sårbarhet.....	27
3.4.1 Falske tilståelser og påvirkning	27
3.4.2 Utviklingspsykologi.....	29
4.0 METODOLOGI.....	32
4.1 Vitenskapsteoretisk ståsted	32
4.2 Metode.....	32
4.3 Informantene	33
4.4 Politiavhøret.....	34
4.5 Intervjuene.....	35
4.6 Strukturering av datamaterialet	35
4.7 Analyse.....	36
4.8 Etske drøftelser	37
4.9 Studiens kvalitet.....	38
4.9.1 Validitet.....	38

4.9.2 Overførbarhet	39
4.9.3 Reliabilitet	39
5.0 RESULTAT	40
5.1 Faktorer som kan påvirke forståelsen.....	40
5.1.1 Frykt og stress	40
5.1.2 Falsk tilståelse	41
5.1.3 Gir uttrykk av å ha forstått.....	42
5.1.4 Asymmetri.....	45
5.1.5 Stå for det man har gjort.....	47
5.2 Rettsikkerhet	47
5.2.1 Snakke sant	47
5.2.2 Rabatt var et godt tilbud	50
5.2.3 Foreldre tilstede.....	52
5.2.4 Bistand av forsvarer	55
5.2.5 Selvinkrimineringsvernet	57
6.0 DRØFTING	60
6.1 Barns sårbarhet.....	60
6.2 Manglende forståelse	62
6.3 Verge tilstede	64
6.4 Forsvarer tilstede	66
6.5 Dilemmaer.....	68
7.0 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	71
8.0 LITTERATURLISTE:	73
Vedlegg:	82
Vedlegg 1 – Brev til deltagerne og samtykkeerklæring	82
Vedlegg 2 – Case, rettigheter og intervjuguide	85
Vedlegg 3 – Meldeskjema NSD – Ikke meldepliktig.....	88

1.0 INNLEDNING

Statsadvokatenes nasjonale kvalitetsundersøkelse i 2018 som omhandlet prioriterte voldssaker, viste at mistenkte barn hadde forsvarer tilstede i kun 4 % av de 51 avhørene som var tatt i initialfasen (Riksadvokaten, 2018b).

De seneste årene har norsk politi ved flere anledninger måttet tåle kritikk fra domstolene for å ha avhørt mistenkte barn, uten forsvarer tilstede¹. I sum illustrerer sakene et klart behov for å se nærmere på rettssikkerheten til barn som avhøres som mistenkte.

1.1 Tema for oppgaven

Det overordnede tema for denne oppgaven er politiets avhør av mistenkte barn. Politiavhør er politiets mest anvendte etterforskningsmetode, og utgjør gjennomgående straffesakenes mest sentrale bevis. Selv om det er påtalemyndigheten som formelt er ansvarlig for at rettsikkerheten ivaretas, er det politiets etterforskere som gjennomfører avhørene jfr. Påtaleinstruksen kapittel 8 og Straffeprosessloven (Strpl.) § 225 (Påtaleinstruksen, 1984; Straffeprosessloven, 1981). Høyesterett har i en rekke dommer slått fast at beskyttelsen som trekkes opp i den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 6, om retten til en rettferdig rettergang er å anse som grunnleggende menneskerettigheter (Council of Europe, 1950). Politiet plikter å gjøre den mistenkte kjent med sine rettigheter før politiavhør innledes (Straffeprosessloven, 1981 § 8-1). Den Europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) og Høyesterett har i denne anledning gjort det klart at det ikke er tilstrekkelig at politiet gjør mistenkte barn kjent med sine rettigheter. Menneskerettighetsdomstolen (EMD) påpeker i *Panovits v. Cyprus* (2008), i en dom hvor en 17 år gammel gutt fikk opplest vernet mot selvinkriminering tre ganger, at dette ikke var godt nok for at gutten skulle forstå rekkevidden av den beskyttelsen han gav avkall på (*Panovits v. Cyprus*, 2008). Når den som avhøres er under 18 år, må politiet fra starten vurdere barnets sårbarhet og kognitive nivå, og gjøre alt de kan for å legge til rette og forvise seg om at barnet forstår hva rettighetene innebærer (Rachlew, 2016).

Det er forsket relativt mye på politiets avhør av fornærmede barn i Norge, mens forskning på avhør av mistenkte barn nærmest er fraværende. Som Rachlew (2016) anfører synes det som om mistenkte barn «har falt mellom to stoler» under utviklingen av de nye utdanningene i

---

¹ Se for eksempel dom fra Borgarting Lagmannsrett (2015):

<https://lovdata.no/pro/m/dokument/LBSTR/avgjorelse/lb-2015-90290-2> og Høyesterett (2017):

https://lovdata.no/pro/m/dokument/HRSTR/avgjorelse/hr-2017-1894-u?q=Grov*%20rettskrenk* og Stavanger Tingrett (2016) og dom fra Kristiansand Tingrett av 12.06.2020, 20-019445MED-KISA/01.

avhørstaktikk (Rachlew, 2016, s. 25). Det foreligger for lite kunnskap om politiets avhør av mistenkte barn generelt, og er på sin plass å stille spørsmål om disse barnas rettssikkerhet blir tilstrekkelig ivaretatt gjennom lovverket og måten politiet gjennomfører avhørene på.

Gjennom forskrift om tilrettelagte avhør av fornærmede barn (2015) og opprettelsen av barnehus er det skjeve fokuset på avhør av fornærmede barn forsterket. I forskriften om tilrettelagte avhør av fornærmede barn og andre sårbare, stilles det formelle krav både til måten de fornærmede barna skal avhøres på (metode) og hvilken kompetanse politiets avhører må inneha (utdanning). Tilsvarende krav stilles ikke til politiets avhør av mistenkte barn. Barn som er mistenkt for å ha begått en straffbar handling har med andre ord ingen ekstra beskyttelse i form av særlig lov eller forskrift, slik fornærmede barn og barn som vitner er gitt.

Politi som tar avhørene av mistenkte barn, har som regel ingen spesialkompetanse eller utdanning i å snakke med barn. Rett og slett fordi det ikke stilles krav til det. Det er kun Sør-Vest politidistrikt som stiller krav til at de som avhører mistenkte barn skal ha utdanning i avhør av barn, og Oslo politidistrikt tilstreber det samme i de mest alvorlige sakene (Nasjonal faggruppe avhør, 2019). De aller fleste etterforskere har derfor ingen opplæring i å vurdere sårbarheten, utviklingsnivået og eventuelle behov for individuelle tilrettelegginger til den konkrete mistenkte. I de tilfellene avhøreren innehar denne kompetansen, er det viktig å se på hvilken avhørsmetodikk politiet benytter seg av når de avhører barn. I videreutdanningen avhør av barn og ungdom blir etterforskere trent i å ta avhør av barn som muligens er utsatt for en straffbar handling, med en tilnærming at disse har forklaringsplikt (Gamst & Langballe, 2004). Denne tilnærmingen kan bli problematisk i et avhør av et mistenkt barn, hvor barnet har helt andre rettigheter enn vitner og fornærmede (Redlich, Zottoli & Daftary-Kapur, 2019; Sletten, 2019). Alle disse momentene kan være med på å svekke rettssikkerheten til de mistenkte barna som er i avhør.

Samlet gir dette flere gode grunner til å undersøke hvordan mistenkte barn forstår rettighetene som gis i mistenktavhør. Og om eksisterende lovverk og politiets avhørsmetoder er tilstrekkelig utviklet til å ivareta mistenkte barns rettssikkerhet.

1.2 Problemstilling

Formålet med studien er å innhente kunnskap om hvordan barn på 15 år forstår de rettighetene som en avhører presenterer for dem i politiavhør, dersom de var mistenkt for en straffbar handling. Problemstillingen i oppgaven min er:

- Hvordan forstår barn på 15 år rettighetene som vanligvis blir presentert for en mistenkt i et politiavhør?

Med bakgrunn i gjeldene regler, relevant teori, andres undersøkelser og egne funn, vil jeg avslutningsvis drøfte spørsmålet om rettssikkerheten til mistenkte barn i Norge blir tilstrekkelig ivaretatt.

1.3 Oppbygning av oppgaven

Etter innledningen vil et bakgrunnskapittel belyse min egen bakgrunn og forforståelse, for å gi leseren et bredere innblikk i hvorfor tema og problemstilling er valgt. I bakgrunns kapittelet vil jeg også beskrive hvordan situasjonen rundt avhør av mistenkte barn er i Norge i dag, for å gi leseren et fundament for å forstå praksis.

Bakgrunnskapittelet følges av et teorikapittel der jeg vil redegjøre for relevant teori og nasjonale og internasjonale lover og regler som omhandler politiets avhør av barn generelt, og mistenkte barn spesielt. I teorikapittelet vil jeg beskrive gjeldende utdanningsløp for politiets etterforskere som søker spesialistkunnskap om avhør av barn. Relevant forskning som kan bidra til å belyse problemstillingen blir også berørt. I teorikapittelet har jeg valgt å ta med perspektiver som sier noe om barns sårbarhet, som falske tilståelser og utviklingspsykologiske perspektiver. Dette er viktig kunnskap som sier noe om barnas evne til å forstå det som formidles til dem.

I metodekapittelet vil jeg beskrive en undersøkelse der jeg har forsøkt å teste hvordan 15 år gamle barn forstår sine rettigheter som mistenkt i en simulert avhørssituasjon. Jeg har benyttet en kvalitativ metode med fenomenologisk hermeneutisk analyse for å kunne svare på problemstillingen.

Drøftingen i oppgaven vurderer barnets forståelse av sine rettigheter opp mot politiets avhørsmetode og ivaretagelsen av barnets rettssikkerhet. Her blir resultatene fra undersøkelsen min holdt opp mot tidligere omtalt regelverk, teori og forskning. Underveis i arbeidet med denne studien ble det klart for meg at den som avhører mistenkte barn har flere ulike hensyn som skal ivaretas i avhørssituasjonen. Dette er synliggjort og drøftet under dilemma sist i drøftingskapittelet.

1.4 Avgrensning

I Norge er den strafferettslige lavalder 15 år. Det vil likevel være slik at barn under 15 år kan etterforskes dersom de mistenkes for å ha begått en handling som ellers ville ha vært straffbar.

Mistenkte barn under 15 år vil fortsatt ha rettigheter, men de vil ikke bli straffeforfulgt. Denne studien begrenser seg til å gjelde barn over 15 år, men som er under 18 år og ved det er gitt en særskilt beskyttelse (Barnekonvensjonen, 1989). Jeg differensierer ikke på type straffesaker i studien. I avhør av fornærmede barn og barn som vitner, er det saker som gjelder overtredelse av straffelovens kapittel 26, §§ 273, 275, 282 og 284, eller der hvor hensynet til vitnet tilsier det, som omhandles av forskriften om tilrettelagte avhør. Det er i hovedsak barn under 16 år, men også de opp til 18 i enkelte saker (Forskrift om tilrettelagte Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015). Likevel blir alle avhør av fornærmede barn og barn som vitner omtalt som om de omfattes av forskriften i denne studien. På samme måte vurderer eller differensierer jeg ikke hvilket straffbart forhold det mistenkte barnet er mistenkt for.

Jeg bruker begrepet mistenkt konsekvent i oppgaven, da rettighetene til en mistenkt i et politiavhør er de samme som for en siktet (Påtaleinstruksen, 1984). Begrepet siktet blir kun brukt der hvor dette står i en lovtekst jeg refererer til.

Jeg omtaler alle under 18 år konsekvent som barn i min oppgave, nettopp fordi de er barn (Barnekonvensjonen, 1989, Artikkel 1). Begreper som unge mistenkte, mindreårige mistenkte og kriminelle ungdommer tar etter mitt syn fokuset bort fra det faktum at det er barn vi snakker om. Ved å anvende begrepet «barn» om de som i andre sammenhenger ofte omtales som mindreårige, ungdom eller tilsvarende, settes fokuset på deres sårbarhet og begrensninger, samt deres krav til beskyttelse i kraft av å være et barn (Haugli, 2016).

2.0 BAKGRUNN

Dette kapittelet gir et innblikk i bakgrunnen for problemstillingen for å gi leseren en forståelse for hvorfor denne er valgt. Først vil jeg redegjøre for min egen bakgrunn og forforståelse for temaet. Min egen bakgrunn påvirker ikke bare valg av tema, men også gjennomføringen av undersøkelsen, analysen og diskusjonen (Malterud, 2017). Deretter blir avhør av mistenkte barn satt inn i en kontekst i samfunnssituasjonen i Norge i dag.

2.1 Egen forforståelse

Jeg startet på Politiskolen i 1990, og har i hovedsak jobbet som etterforsker og avhører siden jeg var lensmannsbetjentaspirant i 1991. Siden 2005, da jeg tok dommeravhørutdanningen² har jeg gjennomført hundrevis av avhør av barn mellom 3-18 år. I hovedsak er dette barn som har vært fornærmet eller vitne i straffesaker. Med bakgrunn i denne erfaringen, og i kraft av å jobbe på Kripos, ble jeg invitert med i en gruppe for å ta del i utviklingen av avhørsmetoden sekvensielle avhør. Deretter tok jeg den første videreutdanningen i avhør av sårbare ved Politihøgskolen (PHS) (Politihøgskolen, 2014).³ Jeg er også utdannet avhørsinstruktør innen avhørsmetodikken som blir brukt av politiet i avhør av voksne, kalt KREATIV⁴. Begge utdanningsløpene vil bli nærmere beskrevet i teorikapittelet. I disse utdanningene har jeg gjort meg kjent med litteratur om utviklingspsykologi, vitnepsykologi og avhør, og lovverket som omhandler dette.

Med bred erfaring fra straffesaker som berører barn, har jeg reflektert over at barna er svært sårbare og at de ofte ikke forstår hva de er en del av. Gjennom en lengre karriere har jeg opplevd barn som har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep som senere har begått overgrep mot andre. Dette har fått meg til å undre over hvor stor forskjell det er på måten politiet avhører og behandler barna på, ut fra om de har status som fornærmet eller mistenkt i straffesakssystemet.

---

² Dommeravhør var det tidligere navnet på avhør av barn og ungdom, som med nye regler i 2015 endret navn til tilrettelagte avhør.

³ Denne utdanningen fokuserer på avhør av førskolebarn og utviklingshemmede og andre sårbare personer, som har blitt utsatt for, eller vitne til en straffbar handling, i hovedsak vold og seksuelle overgrep. Avhørsmetoden man da bruker når disse avhøres blir kalt sekvensielle avhør, og innebærer en ekstra tilrettelegging for den avhørte, samt at avhøret deles opp i flere sekvenser.

⁴Bokstavene i K.R.E.A.T.I.V. står for: Kommunikasjon, Rettsikkerhet, Etikk og empati, Aktiv bevisstgjøring, Tillit gjennom åpenhet, Informasjon og Vitenskapelig forankring. Opplæringen består blant annet av temaer som menneskerettigheter, etisk kommunikasjon, avhørstaktikk og falske tilståelser. Avhørere blir oppfordret til å ivareta den avhørte på best mulig måte, både når det gjelder det juridiske og etiske perspektivet (Rachlew & Fahsing, 2015).

Mitt valg av tema for avhandlingen og problemstillingen er en direkte følge av en både faglig og personlig interesse. En fare med dette er at jeg allerede har gjort meg opp en mening om hva jeg vil finne, og at jeg derfor risikerer å søke etter informasjon som bekrefter mine antagelser, såkalte bias. I metodekapittelet har jeg beskrevet hvilke grep jeg har tatt for å redusere faren for dette (Malterud, 2017).

2.2 Kontekst

Litteraturen om politiavhør av barn, i hvert fall når det gjelder Norge, fokuserer nesten utelukkende på barn som er fornærmede eller vitner. Både fagmiljøet og lovgiver har i flere år hatt søkelys på at disse barna må ivaretas på best mulig måte. I 2014 la Justis- og beredskapsdepartementet frem forslag om endringer i straffeprosessloven om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner, etter at en arbeidsgruppe hadde lagt frem rapporten «Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker» (Justisdepartementet, 2014). Bakgrunnen var at barn, psykisk utviklingshemmede og personer med tilsvarende funksjonsnedsettelse var særlig sårbare og hadde et særskilt krav på beskyttelse, samt et behov for å styrke rettssikkerheten til disse gruppene. Som en følge av Justisdepartementets gjennomgang av arbeidsgruppens innstilling trådte den nye forskriften om tilrettelagte avhør i kraft i 2015 (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015). Samtidig kom endringer i straffeprosessloven knyttet til politiets avhør av barn som fornærmet eller vitner. Den nye forskriften la ytterligere til rette for barnet, med fokus på individuelle tilpasninger slik at barnet skulle få den tilnærmingen og oppfølgingen det trengte (Straffeprosessloven, 1981 § 239). Lovendringen tydeliggjorde at barn er en sårbar gruppe rett og slett i kraft av å være barn, og at disse har behov for et eget vern (Barnekonvensjonen, 1989; O'Mahony, 2018).

Det synes likevel klart at en stor gruppe barn ikke var inkludert i dette særskilte vernet for beskyttelse og styrket rettssikkerhet – nemlig de mistenkte barna. De var verken omfattet i forskriften eller tatt inn på barnehusene ved avhør (Larsen, 2016).

I de senere år har både politiet og samfunnet ellers oppdaget at de mistenkte barna har blitt værende i et vakuum. De blir behandlet som voksne når det kommer til hvem som skal avhøre dem, hvor dette skal foregå og hvilke rettigheter de blir presentert (Dagbladet, 2017; Kripes, 2017; NTB, 2017; Rachlew, 2016). Riktignok kan foresatte og barnevernet være tilstede, men dette er ikke et krav.

Et avhør av en mistenkt er på ingen måte en likeverdig samtale mellom to parter (Linell & Jönsson, 1991). I USA lærer politiets etterforskere noen steder en avhørsteknikk som er ment

for å manipulere den mistenkte til å tilstå (Inbau, Reid, Buckley & Jayne, 2015). Slike avhørsmetoder reiser naturlig nok etiske spørsmål. I tillegg viser forskning og nasjonale og internasjonale undersøkelser at manipulative og tilståelsesfokuserte avhørsmetoder øker faren for falske tilståelser og uriktige domfellelser (Rachlew, 2009). Disse teknikkene er spesielt farlige når det kommer til sårbare personer og ungdommer (Feld, 2006; Schollum, 2005). I Norge har politiet tatt avstand fra en slik avhørsmetodikk. Gjennom innføringen av KREATIV i 2001 ble fokuset endret fra erfaringsbaserte og tilståelsesfokuserte metoder, til forskningsbaserte og informasjonsinnsamlende avhørsmetoder (Rachlew & Fahsing, 2015). Endringen betyr ikke at politiet av den grunn får færre tilståelser under sine avhør av mistenkte. Snarere tvert imot viser komparative analyser mellom gammel og ny metodikk, at der etterforsker tilnærmer seg avhøret med et åpent sinn, øker skyldige mistenktes tilbøyelighet til å tilstå (Meissner, Redlich, Bhatt & Brandon, 2012). Utviklingen er positiv, også fordi det gjør at etterforskningen blir enklere og mer ressursbesparende dersom skyldige mistenkte velger å tilstå.

Spesielt to saker har fanget medias interesse. Den ene var fra Stavanger i 2014, hvor fem gutter i 15 års alderen ble pågrepet og siktet for forsøk på voldtekt. Politioverbetjent og forsker Asbjørn Rachlew ble oppnevnt av Stavanger tingrett som sakkyndig, for å vurdere et av avhørene, og om dette var forsvarlig gjennomført. Den 15 år gamle gutten hadde blitt avhørt uten forsvarer og verge tilstede. Konklusjonen ifølge Rachlews sakkyndigrapport var at dette var et ulovlig avhør, hvor det ble brukt manipulasjon og press, og at det var i strid med menneskerettighetene (Rachlew, 2016; Solheim, 2017). Alle guttene ble frikjent, og Stavanger tingrett anførte i sine domspremisser at: «Retten er enig i at det hefter betydelige mangler ved avhøret, herunder også hva gjelder objektiviteten ved gjennomføringen av dette» (Stavanger Tingrett, 2016).

Den andre saken gjaldt en gutt på 15 år i Kristiansand i 2015 som ble avhørt som siktet for et dobbeltdrap uten forsvarer eller verge tilstede. Gutten ble spurt om han ønsket forsvarer tilstede, noe han avsto. Deretter erkjente han drapene. Det var åpenbart at gutten ikke hadde forstått alvorligheten i det han var siktet for, i det han blant annet spurte om handlingen kunne føre til at han ikke kunne bli politi eller om han fikk prikker på rullebladet. Gutten ble etter dette kjørt til psykiatrisk avdeling (Dagbladet, 2016). Etterforskningslederne som besluttet at gutten skulle avhøres uten forsvarer tilstede har i ettertid blitt dømt for grov uforstand i tjenesten. Dommen behandler temaet om forsvarers tilstedeværelse i avhør av mistenkte barn

(Kristiansand Tingrett, 2020). Gutten har senere blitt dømt for drapene. Dommen mot polititjenestemennene er anket.

I Barne- og likestillingsdepartementets forslag til opptrappingsplan mot vold og overgrep var et av punktene for å styrke rettssikkerheten til unge overgripere og utrede muligheten for at disse ble avhørt på barnehus (Prop.12S, 2017, s. 79). Ifølge Straffesaksregisteret var det 6250 personer i aldersgruppen 15 – 17 år som sto for 11630 lovbrudd i 2018. Av disse gjaldt 3080, altså nesten en tredjedel av sakene, vold eller seksuallovbrudd (Oslo Oslo Politidistrikt, 2019). Det ble tatt om lag 275 politiavhør av mistenkte barn mellom 12 – 18 år på barnehus i 2018 (Politidirektoratet, 2019). Det vil si at det er svært få av de mistenkte barna som får nyte godt av kompetansen de ansatte på barnehusene har om barn (Helsedirektoratet, 2016).

En undersøkelse fra den nasjonale fagforvaltningsgruppen for avhør viste at enkelte politidistrikter brukte etterforskere med videreutdanning i avhør av barn når de avhørte mistenkte barn i alvorlige straffesaker. En må imidlertid være klar over at disse avhørerne er opplært i å avhøre barn som er fornærmet i straffesaker, hvor barnet ofte har forklaringsplikt og andre plikter og rettigheter enn mistenkte barn (Nasjonal faggruppe avhør, 2019). Verken mistenkte barns særstilling, eller selvinkrimineringsvernet har vært tema under utdannelsen. (Politihøgskolen, 2012; Sletten, 2019). Kripos` rapport om mindreårige mistenkte for voldtekt peker på manglene ivaretagelse av mistenkte barn under avhør, samt forskjellene sammenlignet med avhør av fornærmede barn (Kripos, 2017).

Dette viser et behov for kunnskap om hvordan mistenkte barn forstår rettighetene som blir gitt i et politiavhør. Det å forstå rettighetenes betydning handler om barnas rettssikkerhet.

2.3 Status i Norge i dag

Oslo statsadvokatembeter gjennomførte inspeksjon ved Oslo politidistrikt i 2018, og gjennomgikk da 7 saker hvor mistenkte var under 18 år. I rapporten konkluderte statsadvokatene med at barnas rettigheter ble gjort kjent for dem på en grundig og forståelig måte, samt at alle hadde forsvarer tilstede i avhøret (Oslo Statsadvokatembeter, 2018, s. 13). Dette står i sterk kontrast til Statsadvokatenes nasjonale kvalitetsundersøkelse i 2018. Her ble 51 avhør i initialfasen med mistenkt/siktet under 18 år gjennomgått. I kun 4 % hadde barnet forsvarer tilstede. Dette gjaldt prioriterte voldssaker, altså alvorlige saker. Vergen var tilstede i 31 % av disse avhørene. I den videre etterforskning, blant sakene der det var aktuelt å oppnevne forsvarer, var dette gjort i kun 9 %, og det var følgelig hele 91 % av sakene der undersøkende statsadvokat mente det var aktuelt, at forsvarer ikke var oppnevnt. Det var

riktignok, etter statsadvokatens syn, gitt tilstrekkelig informasjon om retten til forsvarer i 92 % av sakene. Det fremgår ikke hvordan dette var gjort. Hva statsadvokaten legger i tilstrekkelig informasjon vites ikke. Det er lite trolig at statsadvokatene har spesialkompetanse på barns utvikling og forståelse. Videre ble den mindreåriges verge varslet om avhøret i 91 % av de aktuelle tilfellene. Verge var til stede under avhøret i 64 % av disse tilfellene, altså i dobbelt så mange som i initialfasen (Riksadvokaten, 2018b).

I 2020 gjennomførte Statsadvokaten nok en nasjonal kvalitetsundersøkelse av prioriterte voldssaker, herunder saker med mistenkte barn (Riksadvokaten, 2020). I 22 % av avhørene som var tatt i «politiarbeid på stedet» (PPS)⁵ av mistenkte barn var ikke verge varslet, og i ca 33 % var verge tilstede, altså 2 % flere enn for to år siden. I de sakene vergen ikke var tilstede, var barnevernsvakt eller setteverge varslet i om lag halvparten. Selv om statsadvokaten rapporterte at det var gitt tilstrekkelig informasjon om rettighetene knyttet til forsvarer i de fleste sakene, var det ikke en ubetydelig del som var gjennomført uten forsvarer tilstede, uten at det fremgår hvor mange.

Forandringsfabrikkens (2020) rapport «Sint utenpå Vondt inni» inneholder dybdeintervjuer av 101 barn og ungdommer i alderen 12-20 år som selv har brukt vold. Noen fortalte at da foreldrene ble varslet om at de hadde blitt tatt av politiet, ble barna utsatt for vold da de kom hjem (Forandringsfabrikken, 2020). Dette setter søkelys på et vanskelig dilemma, hvor foreldrene har rettigheter i kraft av å være barnets verge og skal ivareta barnet, men som også kan være den som er farligst for barnet. I slike tilfeller forsterkes behovet ytterligere for å ha en forsvarer tilstede.

Den nasjonale faggruppen for avhør utarbeidet høsten 2019 en rapport som blant annet beskrev avhørssituasjonen av mindreårige mistenkte i Norge i dag (Nasjonal faggruppe avhør, 2019). Den konkluderte med at det bør utarbeides retningslinjer i saker hvor barn under 18 år er mistenkt, samt videreutdanning på PHS for avhør av mistenkte barn. Jeg er kjent med at PHS har etterlyst retningslinjer for avhør av mistenkte barn fra Riksadvokaten for flere år siden, for å kunne utvikle et slik studie. Riksadvokaten har også bedt Kripos om å utarbeide retningslinjer. Dette viser at temaet er satt på dagsorden i fagmiljøene og hos påtalemyndigheten.

---

⁵ Politiarbeid på stedet (PPS) er en del av etterforskningsløftet (Politidirektoratet, 2015) og innebærer blant annet at ordentpatroljene tar avhør og gjør andre etterforskningskritt ute på stedet når de rykker ut til en hendelse.

3.0 TEORI

Teorien som synes relevant for denne oppgaven vil bli belyst gjennom flere perspektiver. Først gir jeg en juridisk redegjørelse om de mest sentrale rettighetene til en mistenkt. Rettigheter for barn blir spesielt. Det andre perspektivet tar for seg det politifaglige. Hva politiets opplæring innenfor avhør innebærer, herunder det som anses å være av betydning for avhør av mistenkte barn. Jeg vil også komme inn på relevant forskning på området. Sist men ikke minst vil jeg redegjøre for barns sårbarhet, som inkluderer falske tilståelser og utviklingspsykologi. Det vil gi leseren et innblikk i hva som kan forventes at et barn på 15 år kan forstå.

3.1 Juridisk perspektiv

Grunnloven §104 omhandler barns rettigheter, blant annet barns krav på respekt for sitt menneskeverd, retten til å bli hørt og en vurdering av barnets beste (Grunnloven, 1814). I Norge regulerer Straffeprosessloven (Strpl.) straffesaksbehandlingen (Straffeprosessloven, 1981).

3.1.1 FNs Barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon trådte i kraft for Norge i 1991 (Barnekonvensjonen, 1989). Det finnes en rekke spesialregler om barns rettigheter i barnekonvensjonen som ble inkorporert i norsk lov i 2003, gjennom menneskerettsloven § 2 nr.4 (Smith, 2016).

Spesielt artikkel 37 og 40 i Barnekonvensjonen omhandler rettigheter for barn under 18 som er mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare handlinger. Størst betydning for denne oppgaven er at artiklene regulerer barnets rett til å bli behandlet på en måte som fremmer barnets følelse av verdighet og egenverd, og tar hensyn til barnets alder og bidrar til å fremme barnets reintegrering i samfunnet. Artikkel 40 er i hovedsak aktuell der hvor barn skal fengsles, og artikkel 37 i rettsprosessen, men det kan likevel trekkes paralleller til avhør av barnet (FNs Barnekomite, 2006; Larsen, 2016).

«Hensynet til barnets beste» er nedfelt i artikkel 3 og er ett av konvensjonens fire grunnprinsipper. Det er et grunnleggende prinsipp som gjennomsyrrer hele barneretten, både nasjonalt og internasjonalt. Det skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, administrative myndigheter eller lovgivende organer (Haugli, 2016). Det ligger en forpliktelse til å påse at

dette hensynet er integrert i samfunnet og blir anvendt konsekvent i enhver offentlig handling som direkte eller indirekte har konsekvenser for barn⁶.

Artikkel 12 om «barns rett til å bli hørt» er viktig å fremheve i denne sammenheng. Det er også et av grunnprinsippene i barneretten. Barn skal fritt få gi uttrykk for sine synspunkter. Det skal nødvendigvis ikke få bestemme, men barnets mening skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Dette gjelder særlig i anledning rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet. Foreldre har ikke rett til å være tilstede dersom det gjør at barnet ikke tør å gi uttrykk for sine synspunkter eller kan bli straffet i etterkant (Sandberg, 2016). Barnets rett til å bli hørt kan sees i sammenheng med artikkel 3. For at barnets beste skal ivaretas, må barnet bli hørt fritt slik at barnets synspunkt kan vurderes når avgjørelser skal treffes (Haugli, 2016; Sandberg, 2016).

3.1.2 Øvrige internasjonale regler

Selv om den rettslige utviklingen av mistenkte barns rettigheter under politiets avhør har stått stille i Norge siden forfatningen av straffeprosessloven i 1981, har beskyttelsen av mistenkte barns rettsstilling og rettssikkerhet fått langt mer oppmerksomhet i internasjonale kilder.

Norge har ratifisert internasjonale lover og regler, blant annet De Europeiske menneskerettighetene (Council of Europe, 1950). Utgangspunktet er at menneskerettighetene som gjelder for voksne i situasjoner hvor de er gjenstand for politiets etterforskning også gjelder for barn (Council of Europe, 1950; Nørregaard, 2016). Retningslinjer og internasjonale standarder fra internasjonale organer, som gjerne betegnes som «soft laws» refereres blant annet hyppig av Menneskerettighetsdomstolen (EMD) som «Relevant Internasjonal law materials» hvor de viser til at barn har et særlig krav på beskyttelse (Rachlew, 2016).

Europarådets komite for forebygging av tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (CPT) tar utgangspunkt i at barnets beste skal komme i første rekke der det er i kontakt med politiet. Et barn skal ikke avhøres av politiet uten en forsvarer tilstede, og skal heller ikke kunne frasi seg denne retten. Barnet skal også i prinsippet ha en tiltroperson tilstede. Videre skal rettighetene til barnet gis skriftlig til barnet på en barnevennlig måte og på et språk de forstår (Council of Europe, 2015). Europarådets retningslinjer om barnevennlig rettspleie anfører at informasjon og veiledning bør gis til barna på en måte som er tilpasset

---

⁶ Se HR-2012-2398-P avsnitt 136 som omtaler vekten av uttalelser fra FNs barnekomité.

deres alder og modenhet, samt på et språk de forstår, og hvor det tas hensyn til den enkeltes kjønn og kultur (Nørregaard, 2016). Videre er det i disse retningslinjene presisert følgende:

«Training in communication skills, in using child-friendly language, as well as developing knowledge on child psychology, is necessary for all professionals working with children (police, lawyers, judges, mediators, social workers and other experts), as stipulated by Guideline (14). However, knowledge of children's rights and procedural matters in this context is still not guaranteed for many of them.» (Europarådet, 2010).

3.1.3 Rettigheter til mistenkte i avhør

Rettighetene en mistenkt skal gjøres kjent med i politiavhør er mange, og har til hensikt å ivareta den mistenktes rettssikkerhet (Bjerknes & Williksen, 2015). Dette er ikke en juridisk oppgave. Regler og rettigheter blir derfor kun beskrevet, og ikke drøftet nærmere.

Gjort kjent med saken

Før det foretas avhør av mistenkte, skal han gjøres kjent med hva saken gjelder. (Påtaleinstruksen, 1984 § 8-1; Straffeprosessloven, 1981 § 232).

I tråd med internasjonalt lovverk er det også i Norge krav til at den som er anklaget for en straffbar handling skal gjøres kjent med hva anklagen gjelder (Council of Europe, 1950; Påtaleinstruksen, 1984; Straffeprosessloven, 1981). En utdyping av EMK artikkel 6. nummer 3 foreligger i EU direktivet. Den siktede bør få all informasjon om anklagen som er nødvendig for å gjøre dem i stand til å forberede sitt forsvar og sikre en rettfærdig behandling. Dette bør de få så raskt som mulig og senest før det første avhøret (Europaparlamentet, 2012).

Uskyldspresumsjonen

Vernet mot selvinkriminering er et sentralt element i uskyldspresumsjonen. Dette står sterkt både i Norge og internasjonalt. EMK artikkel 6 nr. 2 om retten til en rettfærdig rettergang (fair trial) er svært sentral når det gjelder rettigheter for mistenkte i politiavhør. Den er inntatt i grunnloven i § 96 (Grunnloven, 1814). Det overordnede prinsippet er at rettergangen må være rettfærdig (Aall, 2015; Council of Europe, 1950). Dette har EMD slått fast er gjeldende fra det tidspunkt politiet starter en etterforskning (Rachlew, 2016). Når det gjelder barn har disse et særskilt vern ved at politiet må forsikre seg om at de har forstått hva dette vernet innebærer (Larsen, 2016; Nørregaard, 2016).

Retten til å forholde seg taus

Mistenkte skal gjøres kjent med at han ikke har plikt til å forklare seg (Påtaleinstruksen, 1984 § 8-1; Straffeprosessloven, 1981 § 232). Dette gjelder både i politiavhør og i retten.

Et grunnleggende rettsstatsprinsipp, nært beslektet med uskyldspresumsjonen, er at mistenkte i straffesaker har en rett til å forholde seg taus og dermed ikke har plikt til å bidra til egen straffeløse (Aall, 2015; Barnekonvensjonen, 1989; Påtaleinstruksen, 1984, s. § 8-1; Straffeprosessloven, 1981 § 232).⁷ Ofte blir retten til å forholde seg taus og retten til ikke å måtte bidra til egen domfellelse behandlet i ett. Det er altså to forskjellige vern, hvor muligheten for at kun den ene kan være krenket er tilstede (Rui, 2009). Det fremgår av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) at en siktet ikke må bli tvunget til å vitne mot seg selv eller til å tilstå skyld (Council of Europe, 1950; NOU, 2003:15; Rui, 2009). Dette gjelder også for barn og fremgår i barnekonvensjonens artikkel 40, 2b (iv) (Larsen, 2016).

Prinsippet om at siktede har rett til ikke å måtte bidra til egen domfellelse består av to hovedelementer. For det første en begrensning i adgangen til å bruke siktetes taushet som bevis for straffskyld. For det andre en begrensning i adgangen til bruk av bevis som er ervervet i strid med taushetsretten (Rui, 2009). Strpl. § 93 annet ledd (1981) utgjør imidlertid et inngrep i dette prinsippet. Bestemmelsen fastsetter at utøvelse av taushet kan bli ansett å tale imot den mistenkte. Selv om ordlyden tilsier at dette gjelder i retten, konkluderer Riksadvokaten med at det også gjelder i politiavhør (Riksadvokaten, 2016, 4.3). Mistenkte gjøres kjent med dette, og politiet må informere om hvilken informasjon de har. Mistenkte kan da ta en vurdering av om han fortsatt skal benytte seg av taushetsretten (Rui, 2009).

Rett til forsvarer

Siktede skal gjøres kjent med at han har rett til å la seg bistå av en forsvarer etter eget valg på ethvert trinn av saken, herunder ved politiets avhør av ham. Når siktede er under 18 år er det ifølge loven vergen som velger forsvarer. Dersom mistenkte ber om det, skal forsvareren gis adgang til å være tilstede ved avhøret (Påtaleinstruksen, 1984 § 8-1, § 8-4; Straffeprosessloven, 1981 § 94).

Adgangen – og i enkelte tilfeller plikten – til å oppnevne forsvarer for siktede under 18 år er ment i videre forstand enn for voksne siktede, jfr. Strpl. § 98 første ledd annet punktum, som

---

⁷ Se eventuelt også Rt. 1999 s. 1269 A s. 1271, se også Rt. 2007 s. 932 A avsnitt 17, som handler om selvinkriminering og retten til ikke å måtte bidra til egen domfellelse.

sier at siktede da så vidt mulig skal ha forsvarer straks det er klart at han ikke vil bli løslatt innen 12 timer.⁸ Strpl. § 100, annet ledd første punktum viser til siktedes særlige sårbarhet i forhold til psykisk og fysisk tilstand⁹. Rettspraksis fra de senere år viser at domstolene stiller høye krav til politiets vurdering av om det skal oppnevnes en offentlig oppnevnt forsvarer for siktede, og at prøvingsintensiteten for slike vurderinger er høy (Larsen, 2016). Likevel er det ikke gitt at slik oppnevning vil bli gitt, selv der hvor siktede er under 18 år. Barnekonvensjonens artikkel 40 argumenterer med at barnet har rett til å få forsvarer på det offentliges bekostning, dette er utdypet og fortolket av FNs komité for barnets rettigheter¹⁰ (Barnekonvensjonen, 1989; FN, 2007).

Verge tilstede i avhøret

Der hvor mistenkte er under 18 år skal vergen underrettes så vidt mulig om avhøret, og bør som regel gis anledning til å være tilstede. Vergen kan uttale seg og ta stilling til spørsmål om forsvarer, og vergen har partsrettigheter på lik linje med barnet. Ifølge strpl. § 94, 2. ledd, første punktum, er det vergen som skal velge forsvarer, og det er ikke opp til barnet om dette skal overlates til vergen. Dersom vergen ikke kan eller vil vareta siktedes tarv, skal midlertidig verge oppnevnes (Påtaleinstruksen, 1984 § 8-3; Straffeprosessloven, 1981 § 83, § 232, 3. ledd).

Informasjon om strafferabatt

Ved straffeutmålingen skal det i formildende retning især tas i betraktning at lovbrøtteren har avgitt en uforbeholden tilståelse (Straffeloven, 2005 § 78f jf. 80a).

Reglene om tilståelsesrabatt er tatt inn i straffeloven (Strl.) §§ 78f og 80a. Dersom mistenkte er skyldig, og tilstår, skal domstolene vurdere om tilståelsen, eller en forklaring som i vesentlig grad har bidratt til oppklaring av andre lovbrudd bør utløse en rabatt der straffen kan settes

---

⁸ Se Prop. 135 L (2010-2011) s. 156: «Pågrepelse kan være særlig dramatisk for et barn, og departementet legger til grunn at behovet for informasjon fra og kontakt med forsvarer som kan ivareta dets interesser, vil kunne være større enn ellers.»

⁹ Se Prop. 141 L (2009-2010) s. 83: «Risikoen for at en siktet ikke får oppnevnt forsvarer når han reelt sett har behov for det kan tenkes redusert ved å fremheve i straffeprosessloven eller påtaleinstruksen at politiet og påtalemyndigheten kontinuerlig skal vurdere om det foreligger særskilte forhold ved mistenkte eller siktede som tilsier at forsvarer bør oppnevnes. En slik regel vil ikke utvide retten til forsvarer, og spørsmålet om oppnevning vil fortsatt avgjøres etter straffeprosessloven § 100 annet ledd. Men en lov- eller forskriftsendring av en slik plikt vil tydeliggjøre ansvaret for at blant annet avhørssituasjoner gjennomføres på en betryggende måte.»

¹⁰ Children's rights in juvenile justice av 25. april 2007 avsnitt 49: «The child must be guaranteed legal or other appropriate assistance in the preparation and presentation of his/her defence. CRC does require that the child be provided with assistance, which is not necessarily under all circumstances legal but it must be appropriate, It is left to the discretion of the State Parties to determine how this assistance is provided but it should be free of charge.»

under minstestraff eller til en mildere straffart. Politiet skal ved oppstart av første avhør gjøre mistenkte kjent med reglene og levere ut et informasjonsskriv (Riksadvokaten, 2007). Bakgrunnen for bestemmelsen er blant annet hensynet til en eventuell fornærmet som da blir trodd, hensynet til å oppklare saken med en gevinst med tanke på prosessøkonomi, tid, og oppklaringsprosent samt å ta ansvar for egne handlinger. Reduksjon av straffen er ikke noe som skal loves i et politiavhør, heller ikke at en tilståelse vil medføre løslatelse (Prop, 2000; Påtaleinstruksen, 1984 § 8-2, 4. ledd). I politihøgskolens retningslinjer står det at det må tydeliggjøres for mistenkte at det ikke ligger noe press om å tilstå dersom mistenkte ikke mener at det er riktig å gjøre det (Bjerknes & Williksen, 2015).

Pådra andre en uberettiget siktelse

Det er straffbart å gi uriktig opplysning til blant annet politiet som skaper et uriktig grunnlag for straffansvar, og derved pådrar noen en siktelse eller domfellelse (Straffeloven, 2005 § 222).

Dette blir mistenkte i utgangspunktet kun gjort kjent med dersom det er grunn til å tro at han urettmessig kan komme til å legge skylden på andre.

Oppfordres til å forklare seg sannferdig

Er mistenkte villig til å forklare seg, oppfordres han til å forklare seg sannferdig (Påtaleinstruksen, 1984 § 8-2, 1. ledd; Straffeprosessloven, 1981 § 232, 2. ledd).

Barnevernet

I 1992 kom det en lovendring i straffeprosessloven som sier at når etterforskning igangsettes mot barn under 18 år, og saken ikke er bagatellmessig, skal politiet straks underrette barnevernet. Barnevernet skal i disse tilfellene underrettes om avhør av mistenkte dersom det er anledning til det, og skal så vidt mulig gis anledning til å være tilstede (Påtaleinstruksen, 1984 § 8-3, 4. ledd; Straffeprosessloven, 1981 § 232a). I tillegg er et av formålene med etterforskningen å tjene som forberedelse for barneverntjenestens behandling av spørsmålet om det skal sette i verk tiltak etter barnevernsloven (Barnevernloven, 1992; Straffeprosessloven, 1981 § 226, e.).

3.2 Politifaglig perspektiv

3.2.1 Avhørsopplæring på Politihøgskolen

I starten av 2000 tallet ble K.R.E.A.T.I.V. utviklet, som er utdanningsprogrammet i avhørsmetodikk for politiet (Bjerknes & Fahsing, 2018; Rachlew & Fahsing, 2015). Denne

metoden bygger i stor grad på elementer i den engelske modellen PEACE som er en vitenskapelig forankret avhørmodell som inkluderer kognitive avhørsteknikker (Williamson, 1993). Foranledningen til utviklingen av den norske avhørmodellen var at granskning og forskning avdekket at det i likhet med England ble benyttet manipulerende teknikker i avhør av mistenkte, og at deler av norsk politi hadde en tilståelsesfokusert avhørsmetodikk. Den ene av disse sakene gjaldt en ung gutt som ble siktet og senere dømt for å ha drept sin kusine, kalt «Birgitte Tengs saken». Gutten tilsto drapet, men trakk senere tilståelsen tilbake og det ble reist spørsmål rundt denne tilståelsen. En sakkyndigrapport påpekte at det var benyttet manipulative teknikker fra etterforskere som på forhånd hadde bestemt seg for hva de mente hadde skjedd, og ønsket å få bekreftet sine hypoteser (Gudjonsson, 2003; Rachlew, 2003). Han ble senere frikjent i lagmannsretten (Fahsing & Rachlew, 2009).

Etter dette fikk norsk politi en dreining fra erfaringsbaserte, manipulative avhørsteknikker hvor tilståelse var fokus, til mer forskningsbaserte transparente metoder hvor fokus var å samle inn informasjon. Det ble tatt et oppgjør med manipulasjon og andre uetiske avhørsmetoder (Fahsing & Rachlew, 2009).

I 2012 ble kreativkurset i avhørteknikk en del av bachelor utdanningen på Politihøgskolen (PHS). Det innebærer at alle som blir uteksaminerte fra PHS skal være i stand til å ta avhør i alle typer saker, og av alle typer personer, med unntak av barn under 16 år som er fornærmet eller vitne i en sedelighet eller voldssak. Etterforskerne får i den generelle opplæringen noe informasjon om at barn er mer sårbare for ulike former for påvirkning enn voksne, men ingen kunnskap om de problemstillingene som reises når den mistenkte er et barn eller en særlig sårbar person (Rachlew & Fahsing, 2015).

3.2.2 Avhør av barn

Politihøgskolen tilbyr videreutdanning i avhør av barn og ungdom, samt påbygning i avhør av sårbare (Politihøgskolen, 2012, 2014). Førstnevnte utdanning har fokus på barn mellom 6 – 16 år, mens det i utdannelsen i avhør av sårbare fokuserer på førskolebarn og personer med utviklingshemming eller andre tilsvarende begrensninger. Metoden som brukes i avhør av barn kalles for Den dialogiske samtalemetoden (DCM), og er utviklet av Gamst og Langballe (Gamst & Langballe, 2004). Formålet er at avhører skal legge til rette for den frie og spontane fortellingen, og at barnet skal anerkjennes som en viktig informant i samtalen. Det blir lagt stor vekt på å trygge barnet og ha fokus på kontaktetablering. Det finnes en egen forskrift som trådte i kraft i 2015 om hvordan avhørene som kalles tilrettelagte avhør skal foregå (Forskrift om

tilrettelagte avhør, 2015). Dette gjelder avhør av fornærmede og vitner i vold og sedelighetssaker. Mye av bakgrunnen for denne ordningen var hensynet til barnets beste. Disse avhørene skal tas på et av landets elleve barnehus (Justisdepartementet, 2014). Der finnes det rådgivere med barnefaglig kompetanse og kunnskap om personer med diagnoser og utviklingshemming. Disse skal støtte og gi råd til avhørerne før og under de tilrettelagte avhørene, slik at barnet blir ivaretatt på en best mulig måte, og barnets beste kommer i fokus (Helsedirektoratet, 2016).

Utviklingen av avhør av barn som fornærmet eller vitner skyldes først og fremst erfaringene fra den såkalte «Bjugnsaken» på begynnelsen av 90 tallet, og rettsskandalen i etterkant. En gjennomgang av Riksadvokaten synliggjorde at rettssystemet verken hadde tilstrekkelig kunnskap om barn, eller en metode for avhør av barn (Riksadvokaten, 1994).¹¹

Studiene på Politihøgskolen om avhør av barn fokuserer imidlertid kun på barn og sårbare som er fornærmet eller vitner, og ikke mistenkte barn eller deres rettigheter (Politihøgskolen, 2012). Det finnes ingen forskrift om hvordan avhør av mistenkte barn skal foregå, eller hvordan barnets beste skal ivaretas i en slik situasjon. Dette er ikke i tråd med internasjonale føringer (Larsen, 2016; Smith, 2016). Verken Riksadvokatens rundskriv om avhør (2016), eller rundskrivet som omhandler kvalitet i straffesaksbehandlingen (2018), omhandler avhør av barn som er mistenkt. Barn nevnes kun som fornærmet eller vitne (Riksadvokaten, 2016, 2018a).

3.3 Tidligere forskning

I motsetning til forskning på avhør av fornærmede barn, hvor det i Norge alene finnes fem doktoravhandlinger og et stort antall masteroppgaver om temaet, eksisterer det nær sagt ingen forskning på politiets avhør av mistenkte barn i Norge. Meg bekjent er det kun en masteroppgave som berører temaet politiavhør av mistenkte barn. Denne studien av Sletten (2019) tar for seg etterforskeres erfaring og opplevelse med avhør av mistenkte barn. Etterforskerne i undersøkelsen opplevde et manglende regelverk for denne type avhør, og manglende tilrettelegging og oppfølging i tråd med barnets sårbarhet. Etterforskerne var usikre på om de mistenkte barna forsto rettighetene sine (Sletten). En juridisk masteravhandling av Bollestad (2016) behandlet utfordringer ved gjennomføringen av mindreårige lovbrytere i rettsmøter. Avhandlingen konkluderte med at norsk rett ikke ivaretok mistenkte på en

---

¹¹ Noen av avhørene i Bjugnsaken var gjennomført av barnepsykologiske eksperter på en måte som ble kalt «Furnissmetoden» som bygde på en hypotetisk spørsmålsstilling. Man hadde heller ingen kontroll på hvilken måte barna var påvirket på i forkant av avhørene (Kringstad, 1997; Riksadvokaten, 1994). Det ble også tydelig at avhørene var gjennomført på en svært suggestibel måte (Magnussen, 2017).

tilfredsstillende måte ut i fra krav fra barnekonvensjonen (Bollestad, 2016). I Sverige er det derimot foretatt flere relevante studier. Enmark (2015) skrev en masteroppgave om utfordringer i avhør av mistenkte barn, med fokus på barn mellom 12-14 år, altså under den strafferettslig lavalder. Konklusjonen var at barnets beste ofte ikke ble ivaretatt når det gjaldt mistenkte barn. Avhørene bar preg av en oppdragende holdning, hvor avhører gjerne tilkjennega at barnet hadde gjort noe som ikke var akseptert. Dette i kontrast til avhør av fornærmede barn som møtte en mer støttende holdning (Enmark, 2015). En fersk svensk studie konkluderte med at politiet i avhør av mistenkte barn brukte suggestive og alternativgivende spørsmål på en konfronterende måte, for å utfordre og søke etter en tilståelse (Winerdal, Cederborg & Lindholm, 2019). Winerdal (2020) publiserte nylig en doktoravhandling som tok for seg politiets doble ansvar i avhør av barn som var mistenkt for drap i Sverige. På den ene siden skulle politiet ivareta hensynet til etterforskningen, og på den andre siden hensynet til barna. Dette skulle gjøres i samme setting (avhøret) og av samme person (avhører). Studien viste at barna ble avhørt på en måte som først og fremst fokuserte på etterforskningen, og ikke ivaretakelsen og oppfølging av barna (Winerdal, 2020). Også i Sverige er metodikken som brukes i avhør av mistenkte barn den samme som for voksne.

Studier fra USA indikerte at politiet avhørte barn med de samme teknikkene som ble benyttet i avhør av voksne. Der hvor politiets etterforskere benyttet manipulasjon og tvang i avhør av voksne, ble dette også brukt i avhør av barn (Cleary & Warner, 2016). Den tidligere nevnte straffesaken mot 15-åringen fra Stavanger viser at problemstillingen heller ikke er ukjent i Norge, og de samme avhørsmetodene blir brukt på mistenkte i Norge uavhengig av om de er voksne eller barn.

Selv om avhørsmetoder og ikke minst lovverket er forskjellig, kan vi likevel se til USA når det gjelder forskning på barns evne og utvikling omkring forståelse. Flere studier har vist at barn og unge voksne hadde mangler når det gjaldt å forstå det grunnleggende i en rettssak (Redlich, Zottoli, et al., 2019). De forsto mindre av rettighetene enn voksne, var mer tilbøyelige til å være enig med politiet, og hadde ikke evne til fullt ut å forstå fremtidige konsekvenser. Heller ikke foreldrene til barna som var tiltalt skjønnte hva som egentlig hadde foregått i rettssalen, og flere uttrykte at det var som om de snakket et annet språk. I samme studie svarte forsvarerne deres at de følte at alt hadde blitt godt forklart, at det ikke hadde vært problemer rundt forståelsen av det som ble sagt. Dette er viktige resultater med tanke på forsvarers oppgave med å ivareta barnets rettssikkerhet.

I likhet med andre land benyttes det også i Norge en egen terminologi i straffesakssystemet, både i avhør og rettssak. De som bruker dette til daglig forstår alt, og er ikke bevisste nok på at andre ikke er like familiær med begrepene (Linell & Jönsson, 1991; Öhrn, 2014). Dette blir visualisert gjennom en tabell presentert under. I tabellen viser Redlich og Shteynberg (2016) hvordan både voksne og barn i en studie misforsto begreper som blir brukt i rettssystemet, og barn i enda større grad enn de voksne. Eksempelvis misforsto 76 % av ungdommene, og 30 % av de voksne hva ordet «appeal» som betyr anke på engelsk, egentlig betydde. Et eksempel var at dette betød at man så/tok seg bra ut. Denne undersøkelsen viste at barn i signifikant mindre grad enn voksne vurderte konsekvensene av sine valg når de erklærte seg skyldig (Redlich & Shteynberg, 2016).

Percent Incorrect on Plea Vocabulary Words*			
Word/Phrase	Juveniles	Adults	Example of Incorrect Definition
Liabile	58%	18%	To trust; rely on
Impartial	85%	59%	Not the whole thing
Cross-examine	70%	40%	Observe reactions of witnesses at trial
Subpoena	85%	46%	How many charges
Self-incrimination	65%	31%	When you talk for yourself
Presumption of innocence	63%	41%	Being accused of something you did not do
Burden of proof	70%	58%	Evidence; an alibi
Reasonable doubt	69%	47%	Having second thoughts
Unanimous	69%	31%	Nobody finds out
Appeal	76%	30%	When you're good-looking
Waive	66%	32%	Saying "hi"
Restitution	84%	50%	I rest my case
Concession	98%	89%	Discussion in the back room
Unlawful influence	62%	45%	Under the influence of a drug
Motion	76%	61%	Movement; very upset
Plea	38%	27%	Asking people to reconsider
Sentence	15%	5%	Like you write a sentence
Right	28%	21%	Am I right or am I wrong?
Mandatory penalty	64%	40%	Sentence that must be paid whether you are guilty or innocent

Figur 1: Viser hvor mange prosent av voksne og ungdommer som misforsto begreper i det amerikanske rettssystemet. Til høyre vises eksempler på hva de trodde ordet til venstre betød (Redlich & Shteynberg, 2016).

Det er ingen grunn til å tro at norske ungdommer har en større forståelse for det som blir forklart i norske rettssaler, men det finnes meg bekjent ingen undersøkelser på dette her i landet.

En nyere studie (Redlich, Shteynberg & Nirider, 2019) viser at både mindreårige og unge voksne er mer tilbøyelige til å mene at de burde tilstå der hvor avhøreren uttrykte en vennlighet i avhøret. De mindreårige i studien oppfattet avhøreren betydelig mer rettferdig når avhøreren uttrykte vennlighet, både eksplisitt og implisitt, mens dette ikke gjaldt de unge voksne. Dette kan tyde på at barn er mer naive og lettere kan la seg manipulere av vennlighet og mildhet i politiavhør.

I England og Wales er det krav om at en passende voksen skal bistå barnet i mistenktavhør, og dette kan være enten foreldre, en sosialarbeider eller en frivillig (Gooch & von Berg, 2019). Den utvalgte voksne skal gi råd til barnet og påse at avhøret blir gjennomført på en rettferdig og riktig måte. Den blir gjerne sett på som en sikkerhetsgaranti for at barnet skal ivaretas på en ordentlig måte. Undersøkelser har imidlertid vist at denne personen i praksis ofte ikke var i stand til å ivareta sine oppgaver på en skikkelig måte (Gooch & von Berg, 2019). Foreldre var enten i krise selv og presset barnet til å si sannheten, eller utviste en fiendtlighet mot politiet hvor de oppfordret barnet til ikke å si noe. Sosialarbeidere inntok gjerne en observerende rolle uten å bidra noe som helst, mens de frivillige oftere grep inn dersom avhører stilte upassende spørsmål eller barnet ikke forsto. Den frivillige manglet kunnskap om barnets særskilte sårbarhet og hvordan dette skulle håndteres. Det kan trekkes paralleller til det norske rettssystemet hvor enten verge og/eller barnevernet kan være tilstede i avhøret, men det er meg bekjent ikke gjort undersøkelser om hvordan denne utfører sin rolle i praksis.

3.4 Barns sårbarhet

3.4.1 Falske tilståelser og påvirkning

Kunnskapen om falske tilståelser er svært relevant for avhør av mistenkte barn. De fleste mennesker kan ikke forestille seg at noen tilstår noe de ikke har gjort, men flere saker viser at det skjer (Magnussen, 2017; Schell-Leugers, 2014). Både internasjonalt og i Norge har forskere blitt oppmerksom på denne problemstillingen, uten at omfanget er kjent (Gudjonsson, 2003; Kassin, 2012).¹²

Det nevnes tre typer falske tilståelser i litteraturen (Gudjonsson, 2003). Frivillige falske tilståelser, hvor siktede tilstår av egen fri vilje for å dekke over for andre, ønsker å oppnå en fordel eller med tanke på berømmelse. Dette kan skje uten press eller manipulasjon under

---

¹² En av de fremste forskerne på dette området, Gisli Gudjonsson, har studert dette fenomenet i flere år. I en studie fra Island rapporterte 12% av de som satt i fengsel at de en gang tidligere hadde tilstått en forbrytelse de ikke hadde gjort. 52% av disse gjorde det for å beskytte en annen, og 48% på grunn av press fra politiet og for å unngå varetekt (Gudjonsson, 2003).

avhøret. Den som blir avhørt kan ha et ønske om å «please» avhøreren. Det vil si at han sier det han tror avhøreren vil høre. Når dette skjer er det gjerne sårbare personer som har kognitive utfordringer (Jakobsen, 2010), noe som også kan gjelde barn.

Fremtvunget falsk tilståelse betyr at den siktede tilstår under press eller tortur. Siktete kan velge å tilstå for å få et ubehagelig avhør til å ta slutt, noe som var tilfelle i den tidligere nevnte saken fra Stavanger (Rachlew, 2016). Mistenkte tror ting kommer til å ordne seg selv om han tilstår, siden han vet at han er uskyldig. Det er ikke sikkert at presset er tydelig for andre enn den avhørte selv. Dette er relevant når det gjelder barn, da disse ikke vurderer konsekvenser i samme grad som voksne¹³ (Kassin et al., 2009).

Den tredje typen falske tilståelser er når siktede begynner å tro at de som mistenker han må ha rett, og den siktede begynner å tro mer på politiets teori enn sin egen oppfatning eller hukommelse. Falske tilståelser av denne typen kan komme fra personer som er lette å påvirke, noe barn gjerne er i større grad enn voksne (Gudjonsson, 2003; Schell-Leugers, 2014; Schollum, 2005).

I den vitnepsykologiske litteraturen kommer det klart frem at barn og ungdom er spesielt sårbare for press under politiavhør, og at faren for falske tilståelser dermed øker (Gudjonsson, 2003). Det er stor variasjon i hvor påvirkelige barn er (Goodman & Melinder, 2010). Utviklingspsykologier skiller mellom indre og ytre faktorer, hvor med de indre menes barnets sårbarhet som blant annet alder og kognitiv utvikling. Med ytre faktor menes påvirkning fra for eksempel psykologer og avhører (Albrechtsen, Stridbeck & Melinder, 2018). Det er imidlertid viktig å nyansere synet på barns påvirkelighet og påpeke at flere undersøkelser har vist at overgrepsutsatte barn heller lar være å svare på spørsmål enn å komme med falske opplysninger om opplevde overgrep (Gamst, 2017; Leander, 2010; Leander, Christianson & Granhag, 2007; Magnussen, 2017).

Yngre personer er mer sårbare når de blir møtt med ledende spørsmål, repetisjoner, mistro eller andre taktikker fra autoritetspersoner. Risikoen for falske tilståelser øker ytterligere dersom mistenkte avhøres uten verge eller forsvarer, eller at vedkommende ikke skjønner språket, situasjonen eller spørsmålene. Det er en overrepresentasjon av mindreårige og personer med utviklingshemming blant de som kommer med falske tilståelser (Alvarez-Toro & Lopez-Morales, 2018; Gudjonsson, 2003; Kassin et al., 2009, 2010; Schollum, 2005). I en omfattende

---

¹³ I en sak hvor fem ungdommer kom med en falsk tilståelse av et overfall av en kvinnelig jogger, «The Central park jogger case» fortalte flere i ettertid at de tilsto fordi de trodde det kom til å føre til at de kom seg hjem.

studie fra USA som omhandlet 873 omgjorte straffesaker, fant de at i 42 % av de 93 sakene som omfattet barn under 18 år, hadde mistenkte tilstått (Gross & Shaffer, 2012, s. 60). Til sammenligning hadde kun 8 % av voksne mistenkte gjort det samme. Tabellen under viser at prosenttallene er enda høyere hva gjelder utviklingshemmede hvor 75 % tilsto, samt at jo lavere alder, jo høyere er risikoen ved å avgi en falsk tilståelse.

False Confessions by Age and Mental Disability

Age and Mental Status of the Exonerated Defendant	Proportion Who Falsely Confessed
Juveniles – under 18 at time of crime (39/92)	<u>42%</u>
11 – 14 year olds (14/19)	<u>74%</u>
15 – 17 year olds (25/73)	<u>34%</u>
Mentally Ill or Mentally Retarded (53/70)	<u>75%</u>
Adults Without Known Mental Disabilities (56/719)	8%
ALL CASES (135/873)	15%

Figur 2: Tabellen viser hvor stor andel av omgjorte straffesaker som var tilstått, ut fra alder og mental utvikling (Gross & Shaffer, 2012).

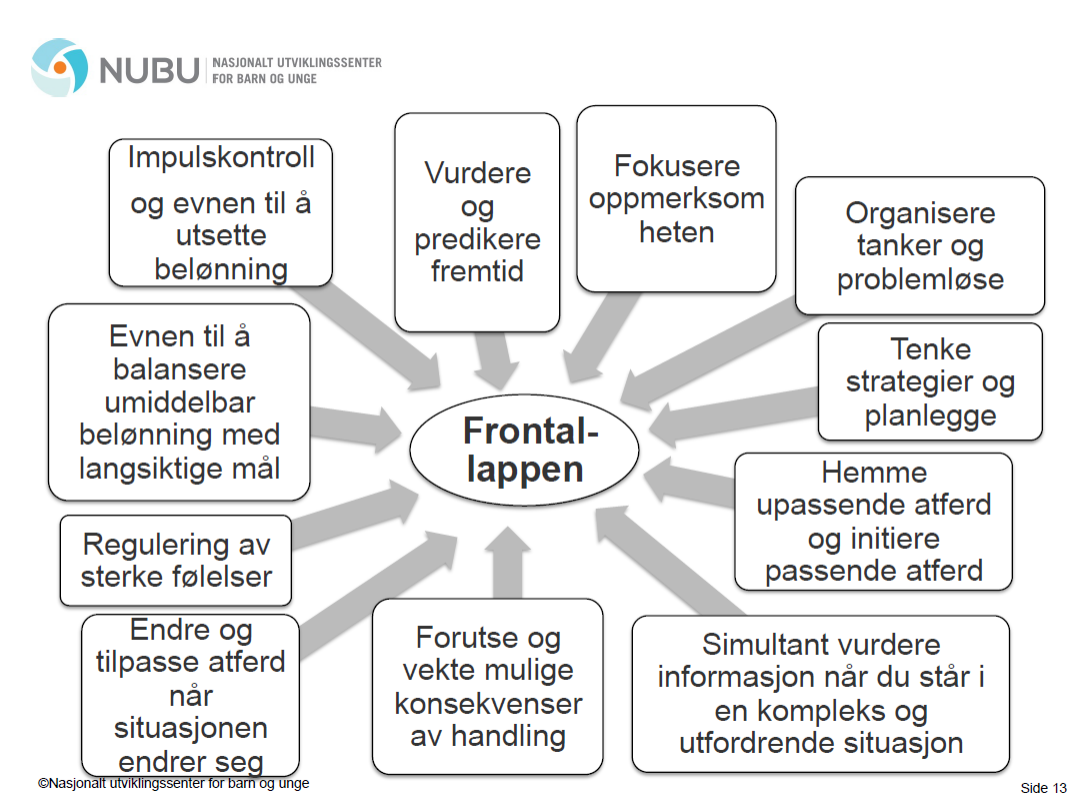
Dette sier noe om sårbarheten ved å være barn, og at barn er mer påvirkelig for autoriteter som politi og strafferettssystem, noe som også er aktuelt her i Norden. En dansk undersøkelse fra 2007 viste at 7 % av ungdommene som var med i undersøkelsen og som oppgav at de hadde vært etterforsket av politiet, hadde avgitt en falsk tilståelse (Steingrimsdottir, Hreubsdittur, Gudjonsson, Sigurdsson & Nielsen, 2007).

3.4.2 Utviklingspsykologi

Ungdomsalderen er preget av identitetsdannelse og at barna begynner å rive seg løs fra foreldrene og relatere seg til dem på nye måter (Tetzchner, 2013). Fra 10 års alderen begynner barn å fokusere mer på venner. De ønsker å få anerkjennelse og sosial aksept fra disse, som i likhet med dem selv mangler erfaring og kunnskap om passende oppførsel. Dette kan føre til konflikter mellom foreldre og barn (Lamb & Sim, 2013). Det er foretatt mye forskning på utviklingen av ungdomshjernen de siste 10-15 årene (Barendse, Cheng & Pfeifer, 2020;

Blakemore & Choudhury, 2006; Christensen, 2017; Ferschmann et al., 2019; Hjelle, 2018). Studier har vist at det ikke bare er psykologiske forandringer, men også fysiske endringer i hjernen hvor blant annet nye forbindelser og baner oppstår. Disse forandringene kan forklare adferden som ofte blir assosiert med ungdomstiden, blant annet mangelen på frivillige handlinger som gagnar andre og ikke først og fremst dem selv.

Frontallappen er den siste delen i hjernen som blir utviklet, og er ikke ferdig før tidligst i 20 årene, noen mener sågar i slutten av 20 års alderen. Hos gutter ofte senere enn hos jenter (Christensen, 2017; Hjelle, 2018; Pfeifer & Berkman, 2018). Mange viktige funksjoner knyttes til frontallappen, som visualisert under gjennom en plansje fra Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU).

Figur 3: Denne visualiserer mange av de funksjonene som er knyttet til frontallappen i hjernen, og som ikke er ferdig utviklet før i slutten av 20 årene (Christensen, 2017).

Konsekvenstenkningen er en av de ferdighetene som ikke er ferdig utviklet før i 20 års alderen. Studier har vist at ungdommer er mer styrt av følelser når de tar beslutninger enn voksne (Yurgelun-Todd, 2007). Regulering av følelser er heller ikke ferdig utviklet hos barn, de opplever følelser sterkere enn både yngre barn og voksne, og de kan skifte raskt og uten forvarsel. Undersøkelser tyder på at belønningssystemet er mer aktivt og utvikles raskere enn

det som regulerer selvkontroll, noe som gjør at barna er villig til å ta mer risiko, - til å ta et skritt ut i det ukjente. Barna overvurderer fordelene, for eksempel fra et butikktveri, samtidig som de undervurderer ulempene ved å blir tatt (Lamb & Sim, 2013; National-Research, 2013; Vijayakumar, Op de Macks, Shirtcliff & Pfeifer, 2018).

Mangel på tilgangen til frontallappen gjør at barna ikke har «her og nå tilgang» til blant annet beslutningstakerprosessen, impuls kontroll, vurderingsevne og empati. Dette fører til at barn i denne fasen trenger hjelp til å få tilgang til, og håndtere disse ferdighetene, noe som vil være svært relevant i et avhør hos politiet (Christensen, 2017).

Det er en enorm vekst i barnets nevrologiske og sosioemosjonelle utvikling både før og etter ungdomstiden, og signifikant forskjell på forståelsen til en 14-15 åring og en på 16-17. Også IQ nivå har betydning for hvordan barn forstår rettighetene (Grisso et al., 2003). På bakgrunn av denne kunnskapen hadde det kanskje vært mer riktig å sette opp den strafferettslige lavalder istedenfor å senke den, som noen tar til orde for (Hjelle, 2018).

Ytterligere forsinkelser i utviklingen hos et barn er ofte et resultat når barnet blir utsatt for omsorgssvikt og sosiale og økonomiske mangler, noe som gjerne kan være gjeldende hos de barna som befinner seg i rettssystemet. I tillegg har disse barna gjerne en rekke tilleggsbelastninger, som dårligere fysisk og mental helse, lavere IQ, spesialpedagogiske behov, kommunikasjonsproblemer og erfaring med rus. De kan også være utsatt for misbruk, noe som gjør at de oftere havner i strafferettssystemet (Williams, 2020). Dette gjør at disse barna er dobbelt sårbare, og kan betegnes som «de mest sårbare av de sårbare» (Gooch & von Berg, 2019). I lys av dette bør mistenkte barn avhøres av dyktige og spesialtrente avhørere som har kunnskap om barn. Slike som kan tilrettelegge for det enkelte barns sårbarhet på lik linje med det som gjøres i avhør av barn som er utsatt for kriminelle handlinger (Lamb & Sim, 2013).

Det å være mistenkt for en straffbar handling kan få store konsekvenser for et ungt menneske. Barnet skal settes i stand til å forstå hva som foregår hos politiet slik at det kan ivareta sitt forsvar i tilstrekkelig omfang. De må forstå hva som skjer og hva de kan risikere (Nørregaard, 2016). En avhørssituasjon kan virke skremmende for et barn. De kan oppleve at de utsettes for press bare fordi styrkeforholdet mellom barn og voksne er så skjevt. I noen tilfeller kan dette føre til at de kan oppføre seg på en måte som gjør at de oppleves som skyldige (Gooch & von Berg, 2019; Larsen, 2016).

4.0 METODOLOGI

Formålet med undersøkelsen var å finne ut hvordan barn på 15 år forsto det som ble gitt av rettigheter under et avhør av en mistenkt. Dataene består av ti intervjuer av 15 år gamle informanter, fire jenter og seks gutter. I dette kapitlet presenteres først vitenskapsteoretisk ståsted og valg av metode. Deretter blir undersøkelsens fremgangsmåte beskrevet, og hvordan jeg har valgt å analysere dataene. Til slutt kommer jeg inn på etiske refleksjoner og studiens kvalitet.

4.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Det vitenskapsteoretiske ståstedet som har innvirkning på hele undersøkelsen er sosialkonstruktivistisk med en fenomenologisk – hermeneutisk tilnærming. (Malterud, 2017). Dette bygger på teorier om at menneskelig erfaring og fortolkning påvirker måten vi opplever og utvikler verden på. Det finnes ingen objektiv sannhet med to streker under svaret, alt kommer an på perspektivet, hva som undersøkes og hvem forskeren er selv. Fenomenologi handler om at menneskers erfaring er gyldig kunnskap, og at forskeren undersøker «verden slik den fremstår» for den som undersøkes (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016; Kvale & Brinkmann, 2015).

Mitt ønske var altså å få innblikk i 15 åringers egen forståelse av rettighetene til en mistenkt i et politiavhør, ved å forsøke å få dem til å sette ord på sin forståelse. Den hermeneutiske posisjonen argumenterer for at det eksisterer en uunngåelig og nødvendig forforståelse, og at denne må tydeliggjøres i forskningsprosessen (Malterud, 2017). Jeg er bevisst på at min erfaring, kunnskap og tolkning har påvirket meg gjennom hele prosessen, men jeg har likevel forsøkt å åpne meg for ny kunnskap og være refleksiv hele veien. Det er derfor jeg med mitt utgangspunkt som bestemmer hva som skal løftes frem som betydningsfullt og hva som skal drøftes (Finstad, 2007; Johannessen et al., 2016; Kvale & Brinkmann, 2015; Malterud, 2017; Tjora, 2017).

4.2 Metode

Metoden jeg har brukt for å undersøke hvordan 15 åringer forstår rettighetene i et politiavhør som mistenkt, er kvalitative intervjuer. Metoden egner seg godt når et fenomen skal studeres og forstås, snarere enn forklares (Malterud, 2017). Jeg valgte å benytte semistrukturerte intervju, hvor jeg hadde en overordnet intervjuguide som var basert på åpne spørsmål og fleksibilitet (Johannessen et al., 2016). Oppfølgingsspørsmålene jeg stilte underveis ble forskjellige ut ifra hvordan barna i undersøkelsen responderte på spørsmålene, og jeg ville

derfor ikke fått et like godt resultat dersom jeg hadde sendt ut et spørreskjema. På denne måten fikk jeg tanker og refleksjoner som ville være vanskelig å fange opp ved bruk av andre metoder (Finstad, 2007; Skilbrei, 2019; Tjora, 2017).

Som utgangspunkt for intervjuet laget jeg en såkalt case som jeg satte barna inn i, og lot dem deretter gjennomgå en oppstart av et fiktivt politiavhør i forkant av intervjuet. Dette blir referert til som *politiavhøret*, hvor barna ble gjort kjent med rettighetene som mistenkt for et straffbart forhold. Det ideelle ville vært å studere reelle avhør av mistenkte 15-åringere, men størrelsen på oppgaven og tiden til rådighet tillot ikke et slikt arbeid.

Som case valgte jeg en situasjon fra min egen arbeidshverdag: Barna hadde mottatt og delt et seksualisert bilde av et barn på 13 år de hadde blitt kjent med på Snapchat, som er et sosialt medie mange unge bruker. De hadde deretter sendt bildet videre til en venn. 13 åringen hadde blokkert dem på Snapchat, og etter noen dager ble de innkalt til avhør hos politiet. Foreldrene ble varslet, men kunne ikke være med. Barna fikk vite at politiet etterforsket en sak om deling av seksualiserte bilder av barn, og barna nå var mistenkt i saken. Dette er en situasjon som har vært fokusert mye på den siste tiden, både i media og i ungdomsserier på TV og internett (Medietilsynet, 2018).

4.3 Informantene

Jeg valgte barn på 15 år som informanter, som jeg ikke kjente til fra før. Barn på 15 år er over den strafferettslige lavalder, og blir avhørt i politiavhør dersom de er mistenkt for en straffbar handling. Jeg ønsket ikke fremmedspråklige og heller ikke barn med særskilte utfordringer i form av diagnoser eller særskilte behov. Dette for å unngå at det var språkproblemer eller diagnosene som eventuelt førte til at det var ting de ikke forsto.

Jeg foretok først et prøveintervju for å se hvor lang tid undersøkelsen ville ta, samt for å justere intervjuguiden min dersom det dukket opp uventede problemer. Prøvebarnet var fylt 16 år, men jeg fikk likevel en forståelse av hvordan jeg skulle legge opp undersøkelsen praktisk.

Det var til slutt 10 barn og foreldre som samtykket til å være med, fire jenter og seks gutter. Jeg fikk tak i informantene gjennom mødre som jobbet i politiet eller på Politihøgskolen, som alle hadde barn på 15 år, og som tok kontakt med foreldre til barnets venner. Denne måten å rekruttere informanter på kalles for snøballmetoden (Johannessen et al., 2016). Et av barna hadde foreldre som var politi, en mor jobbet på Politihøgskolen, et barn hadde vært på jobbskyggedag på Kripas, og et barn hadde bodd et år i USA. Ellers hadde alle vokst opp i

Norge med norsk som morsmål. Alle barna bodde hjemme, to med bare mor, de andre åtte med begge foreldrene, og alle foreldrene jobbet. Barna gikk på vanlig skole, i 10. klasse, og ingen av dem hadde vært i politiavhør tidligere. Tre av barna ble intervjuet på Asker politistasjon, to på politistasjonen i Ski og fem på Kripos, det vil si at alle bodde i Osloområdet. Barna var med i undersøkelsen enkeltvis.

4.4 Politiavhøret

Barna fikk på forhånd vite at de skulle bidra til en studie hvor jeg studerte forskjeller mellom fornærmede og mistenkte barn (Vedlegg 1). Etter å ha møtt barna, satte jeg dem inn i casen. Barna ble deretter fulgt inn i et avhørsrom hvor en politimann (uten uniform) møtte barna. Politimannen var en mann i 50 årene med tidligere avhørserfaring men ikke erfaring med avhør av barn.

Rettighetene ble gitt slik som i et reelt avhør av en mistenkt. Jeg benyttet meg av eksempler fra et pågående forskningsprosjekt¹⁴, hvor forskerne ser nærmere på hvordan rettighetene blir gitt til den mistenkte i avhør. Jeg fikk transkripsjoner fra rettighetene som ble gitt i tilsammen 8 mistenktavhør, der to mistenkte var 17 år, resten var over 18 år. Disse var anonymisert, og viste ord for ord hvordan avhører gjorde mistenkte kjent med rettighetene. Jeg plukket ut de vanligste, men også de mest forståelige måtene å gi rettighetene til en mistenkt på. En svakhet ved dette var at jeg ikke hadde tilgang til lyd eller bildeopptak, og kunne dermed ikke gjenskape den nonverbale kommunikasjonen i disse avhørene. Jeg laget ut fra dette en mal, og rettighetene ble gitt i samme rekkefølge som i avhørene jeg hadde fått tilgang til. Det ble i disse avhørene ikke gitt ut informasjonsskriv om strafferabatt, og det ble derfor heller ikke gjort min undersøkelse.

Barna fikk anledning til å stille spørsmål eller kommentere underveis, og det ble gitt anledning til å stille spørsmål i etterkant. Disse ble i så tilfelle besvart fortløpende. Politiavhøret ble tatt opp på lyd og transkribert i ettertid. Deretter ble barna fulgt tilbake til meg, og jeg gjennomførte et intervju på bakgrunn av politiavhøret.

---

¹⁴ Prosjektet *Formidling av rettigheter i politiavhør* blir ledet av professor Aneta Pavlenko og professor Jan Svennevig sammen med postdoktor og forsker Pawel Kazimierz Urbanik og masterstudent Aafke Diepeveen ved Center for Multilingualism in Society Across the Lifespan Department of Linguistics and Scandinavian Studies, Universitetet i Oslo.

4.5 Intervjuene

Intervjuguiden var tematisk og med åpne spørsmål for å få barna til å gi mest mulig informasjon. Temaene var bygd opp slik at jeg først spurte generelt om hvordan de opplevde avhørssituasjonen og om de forsto det som ble sagt. Deretter hva de tenkte og forsto rundt enkelte ord og begreper som ble brukt. Så ble barna spurt om hva de tenkte de forskjellige rettighetene betydde for dem i avhøret, og hvorfor mistenkte har disse rettighetene både i politiavhøret og i rettssystemet. Avslutningsvis ble barna bedt om å si hvordan de tenkte det ville vært i et ordentlig avhør, samt hvordan det hadde vært å være med på undersøkelsen (Vedlegg 2).

Målet var at intervjuene skulle reflektere barnas forståelse, og ikke være fylt av ledende spørsmål eller mine meninger og forventninger (Malterud, 2017). Barna visste at jeg var politi. Dette kan ha hatt innvirkning på hvordan de responderte på spørsmålene mine. Eksempelvis tok alle avstand fra det å skulle sende et nakenbilde til en venn og gav inntrykk av at det ville de aldri ha gjort. Likevel er det en realitet at en del ung gjør nettopp det. Men det kan også være helt riktig, at alle mine informanter var klar over at dette verken var lov eller lurt, og derfor ikke ville gjort det. Jeg forsøkte å være bevisst min rolle og klar over at jeg kunne gå glipp av informasjon en annen forsker med en annen rolle ville fått (Malterud, 2017). Jeg ønsket å få deres umiddelbare forståelse av rettighetene de hadde fått, slik de ville måtte ta stilling til i et reelt politiavhør. Jeg ser i ettertid at jeg kunne turt å grave mer i svarene deres for å forsøke å få tak i enda mer av det de tenkte og forsto. Faren var at de da kunne resonnert seg frem til noe de i utgangspunktet ikke var bevisst da de satt i avhørssituasjonen.

Siden jeg er vant til å avhøre barn, kan det hende jeg hadde en overdrevet tro på at jeg var god til å gjennomføre intervjuer. Det kan også hende at jeg var alt for redd for å påvirke barnet med spørsmål, slik etterforskere gjerne er bevisst på i en avhørssituasjon. Dette kunne føre til at jeg unnlot å stille spørsmål som en annen forsker ville gjort. Jeg følte imidlertid at jeg fikk god kontakt med alle barna, og at de fikk tillit til meg i situasjonen.

4.6 Strukturering av datamaterialet

Lyden av avhørene og intervjuene ble tatt opp med en mp3 spiller, uten noen form for identifisering av barnet. Opptakene ble deretter overført til Politihøgskolens OneDrive server som er godkjent lagringsenhet for forskningsdata. Jeg transkribert dataene ordrett, og gikk igjennom alle lydopptak to ganger for kvalitetssikring. Dataene ble nummerert, og oversikt over hvem som hadde hvilket nummer ble lagret separat. Lyden var veldig god, og jeg hadde

ikke problemer med å høre hva som ble sagt. Transkriberingen ble gjort på bokmål, og eventuelle dialektord ble oversatt. Det ble naturlig nok en fordreining av språket fra muntlig til skriftlig. Særlig det nonverbale språket som også er med på å gi mening, lot seg naturlig nok ikke gjenfinne i det skriftlige (Malterud, 2017). Siden jeg selv gjennomført intervjuene, transkriberingen og alt analysearbeidet, kunne jeg se for meg den nonverbale kommunikasjonen til barnet mens jeg behandlet dataene. Det gav meg et solid kjennskap og eierskap til materialet. Totalt er grunnlaget for analysen fra de ti informantene på 100 sider, mellom 8 og 11 sider fra hver.

4.7 Analyse

Analysen er gjort ved bruk av systematisk tekstkondensering. Metoden ble valgt da den gir en lettfattelig innføring en i kvalitativ analyseprosess på en systematisk måte, og den er velegnet og overkommelig (Malterud, 2017).

Det første trinnet innebar å få et helhetsinntrykk og startet allerede ved transkriberingen. Jeg la intervjuene inn i et dataprogram til formålet, NVIVO, som gjorde at jeg hadde kontroll på alle intervjuene. Jeg satte opp foreløpige temaer til materialet på tvers av de temaene jeg opprinnelig hadde i intervjuguiden, og satt igjen med syv temaer (Malterud, 2017). Temaene jeg satte opp var:

- Å sitte i avhør med en politimann,
- Barnets modenhet,
- Barnas forventninger til politiavhør,
- Hva de tenker rettighetene innebærer,
- Spør de dersom de ikke forstår,
- Foreldre,
- Forsvarer.

Trinn to gikk ut på å identifisere meningsdannede enheter. I denne fasen gikk jeg igjennom hvert enkelt intervju og kodet disse ut fra hva barna hadde svart. Ved bruk av dataverktøyet hadde jeg god oversikt over hvilke intervjuer de enkelte enhetene stammet fra. Jeg satte koder både på bakgrunn av det som fremkom i materiale (induktive koder), og koder ut fra problemstillinger og nøkkelbegreper (deduktive koder). På denne måten fikk jeg både beskrivende koder og tolkede koder (Johannessen et al., 2016). Dette frembrakte mange koder fra hvert enkelt intervju, hvorav noen var sammenfallende mens andre var unike. Det ble til sammen 102 koder.

Det tredje trinnet innebar en gjennomgang og operasjonalisering av kategoriene. Her tok jeg utgangspunkt i kodingen og trakk ut de delene av teksten som var kodet og sorterte disse etter temaene de innebar. Dette gjorde at jeg kunne slå sammen enkelte koder, sette dem i underkoder og kategorisere dem. Det var viktig at jeg forsøkte å dra ut meningene isolert sett for å unngå å søke bekræftelse på hva jeg allerede trodde. Jeg gjennomgikk materialet mange ganger, både innenfor hvert enkelt intervju, samt på tvers av de forskjellige intervjuene.

I det fjerde og siste trinnet gjennomførte jeg en rekontekstualisering og hermeneutisk fortolkning. Jeg så på hvordan teksten kunne forstås som et svar på problemformuleringen, og jeg brukte materialet til å utforme nye temaer. Jeg testet dette ut i fra det opprinnelige materialet før kodingen. Hensikten her var å identifisere sammenhenger og mønstre i dataene, og disse ble vurdert i lys av de teorier og forskningen jeg allerede hadde gjort meg kjent med. Dette førte til at jeg måtte søke etter teori på områder som dukket opp i materialet mitt. Hensikten var å identifisere mønstre i dataene som ikke umiddelbart var synlige (Johannessen et al., 2016; Malterud, 2017). Tolkningen beveger seg mellom del og helhet, slik den hermeneutiske sirkel legger til grunn (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 236).

4.8 Etiske drøftelser

Underveis i prosjektet har forskningsetiske utfordringer blitt vurdert ut fra retningslinjene i de forskningsetiske komiteene (NESH). Respekt for menneskeverdet, personens frihet, integritet og medbestemmelse står sterkt (NESH, 2006). Undersøkelsen ble godkjent som ikke meldepliktig av NSD før oppstart, etter at jeg hadde sendt inn en beskrivelse av prosjektet og hvordan jeg ville gjennomføre den (Vedlegg 3).

Det var liten risiko for at informantene skulle bli identifisert, siden de i hovedsak var plukket ut kun fordi de var 15 år gamle. Ingen andre personopplysninger er tatt med, ei heller stedet hvor barnet bor eller skolen de går på. Både barna og foreldrene måtte samtykke i å delta i undersøkelsen, og de fikk samtidig informasjon om at det var mulig å trekke seg fra studien på ethvert tidspunkt.

En etisk problemstilling som ble vurdert var casen de skulle få informasjon om. Det at barna ble gjort kjent med at de skulle ha delt et seksualisert bilde av et annet barn, og dermed gjort seg skyldig i en straffbar handling, kunne føles krenkende for barnet. De har imidlertid vokst opp i en digital verden hvor det å sende nakenbilder til hverandre ikke er et ukjent begrep, noe som kan virke helt utenkelig for voksne. Jeg hadde prøvd ut case og intervju på et barn i forkant, og dette var en problemstilling jeg vurderte nøye før jeg fortsatte med undersøkelsen min. Alle

informantene gav uttrykk for at de kjente til at spredning av nakenbilder av barn under 18 år skjedde. Flere av barna uttrykte at det ville vært flaut dersom de hadde gjort noe slikt. En av informantene uttrykte at det var ubehagelig å tenke på at hen skulle ha begått en slik handling. Ingen gav uttrykk for at de følte seg krenket av å bli satt inn i en slik fiktiv case da jeg spurte om hvordan dette hadde vært. Likevel kan det hende de ikke turte å fortelle meg det dersom de følte seg krenket. Jeg var i kontakt med foreldrene etter undersøkelsen, og de uttrykte at barna syntes det hadde vært spennende og lærerikt å være med. Ingen gav uttrykk for at barnet hadde følt seg krenket eller utilpass.

Asymmetrisk maktforhold er noe jeg har vært bevisst på i mine intervjuer, så vel som i avhørsdelen av undersøkelsen. Dette er noe forskeren skal være oppmerksom på i alle typer forskningsintervjuer (Kvale & Brinkmann, 2015). I tillegg var det ekstra relevant i min undersøkelse siden det var barn jeg intervjuet, samt at de var med på et fiktivt avhør med en politimann (Öhrn, 2014). De visste også at jeg var politi. Det i seg selv kunne gjøre at kontrasten mellom barnet som informant og meg som intervjuer var stor. Det var viktig for meg å finne meninger som sa noe om forståelsen og følelsene til barna, men også forsøke å ivareta barnets forståelse og være bevisst min egen tolkning av det som ble sagt. Dette var den viktigste forskningsetiske forpliktelsen jeg hadde (Skilbrei, 2019).

4.9 Studiens kvalitet

Reliabilitet, validitet og generalisering er begreper som ofte brukes innen kvantitativ forskning og stammer fra et positivistisk vitenskapssyn (Kvale & Brinkmann, 2015). Flere argumenterer for at disse begrepene er så godt innarbeidet at de også bør tilpasses og brukes i kvalitative studier (Dahlgær & Fredslund, 2011; Kvale & Brinkmann, 2015; Tjora, 2017), noe jeg har valgt å gjøre. I kvalitativ forskning vil imidlertid overførbarhet være et bedre kriterium for kvalitet enn generalisering (Skilbrei, 2019).

4.9.1 Validitet

Validitet i kvalitative studier dreier seg om hvorvidt en metode undersøker det den har til hensikt å undersøke. I hvilken grad fremgangsmåten og funn reflekterer formålet med studien, og representerer virkeligheten (Johannessen et al., 2016). Leseren måtte derfor få innblikk i min forforståelse for å kunne vurdere hvordan denne påvirket prosessen (Dahlgær & Fredslund, 2011). Siden jeg har intervjuet barn som har vært i en fiktiv oppstart av et avhør jeg arrangerte, er spørsmålet om metoden jeg brukte representerte en relevant vei til kunnskap som kunne belyse problemstillingen. Jeg har forsøkt å være refleksiv gjennom hele prosessen for å

velge en vei som ville gi gyldige svar på min problemstilling. Jeg produserte motforestillinger mot egne valg, som gjorde at jeg kunne vurdere alternative muligheter hele veien (Malterud, 2017).

4.9.2 Overførbarhet

Overførbarhet i kvalitative studier innebærer hvorvidt resultatene kan overføres til andre beslektede fenomener (Johannessen et al., 2016). En svakhet med metoden min var at barna jeg intervjuet sannsynligvis ikke representerte barn som vanligvis ble avhørt som mistenkt. Likedan at barna jeg intervjuet ikke hadde vært i et reelt avhør og var klar over det. Likevel tror jeg resultatene har gitt en pekepinn på hvordan noen 15 åringer kan forstå den informasjonen som blir gitt i et reelt mistenktavhør. De barna som vanligvis blir avhørt som mistenkt av politiet er gjerne barn med utfordringer, både når det gjelder kognitiv utvikling, språk og omsorg (Forandringsfabrikken, 2020; Gooch & von Berg, 2019; Sletten, 2019). I tillegg vil disse være i en situasjon hvor de faktisk kan få en reell straff, noe som kan medføre økt stress og usikkerhet. Det er grunn til å tro at disse vil være mindre i stand til å forstå det som blir formidlet av rettigheter i avhøret enn barna i min undersøkelse.

4.9.3 Reliabilitet

Reliabilitet innenfor filosofisk-hermeneutisk fortolkning innebærer pålitelighet og redelighet i forskningsprosessen gjennom åpenhet, følsomhet og fleksibilitet (Dahlager & Fredslund, 2011). Jeg har derfor redegjort grundig for fremgangsmåten og fremstillingen av dataene (Skilbrei, 2019). Siden min forforståelse var en bidragsyter i måten jeg tolket materialet på, vil ikke en annen forsker nødvendigvis kommet frem til det samme resultatet. Det vil kanskje heller ikke jeg dersom jeg skulle gjort det igjen, siden forforståelse og forståelseshorisont kontinuerlig utvikles (Dahlager & Fredslund, 2011). Jeg har igjennom oppgaven prøvd å tydeliggjøre hvilke data som er innhentet gjennom intervjuer, samt mine analyser og tolkninger av dette. Jeg har forsøkt å tydeliggjøre mine valg underveis for å gjøre oppgaven mest mulig forståelig for leseren, samt å sikre pålitelighet i min avhandling.

5.0 RESULTAT

I dette kapittelet presenteres funnene i dataene som bidrar til å belyse oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Målet er å formidle de ti barnas forståelse av rettighetene som ble gitt til dem i avhørsdelen av studien. Funnene er delt inn i to hovedtemaer, hvorav det ene fokuserer på faktorene jeg mener kan påvirke forståelsen til barnet, og det andre på forståelsen i lys av barnets rettssikkerhet. Sitater fra intervjuene er med for å underbygge funnene i studien og for å gi barna en stemme. Der hvor det er tatt med dialog fra intervjuene, er barnet betegnet med B, og jeg betegnelsen S. I dialog fra avhørsdelen, er avhører A og barnet B. Jeg har brukt hen i betegnelsen om han og hun, for å anonymisere kjønnet til barnet.

5.1 Faktorer som kan påvirke forståelsen

Først presenteres hvordan barnet hadde det i avhørssituasjonen, og hvordan de kunne tenke seg de ville hatt det dersom dette hadde vært et ordentlig avhør.

5.1.1 Frykt og stress

Selv om undersøkelsen ikke innebar et reelt politiavhør, fikk barna kjenne litt på hvordan en slik situasjon kunne vært for dem. Flere uttrykte at det var en uvant situasjon, og dersom det hadde vært et reelt avhør hvor de hadde vært mistenkt, ville de vært stresset. I et reelt avhør tenkte flere av barna at stressfaktoren ville vært enda høyere. Barn 1 sier:

B: Jeg synes egentlig at det gikk fint. Altså jeg kan tenke at om man har gjort noe så blir man nok veldig stressa kan jeg se for meg, men det blir man jo uansett.

S: Men kjente du litt på det eller?

B: Ja, jeg ble jo nesten stressa selv om jeg ikke hadde gjort noe.

S: Ja, men hva var det som gjorde at du følte det stresset?

B: Jeg vet ikke liksom man får liksom beskjed om at man kan bli straffet og at man skal i retten og jeg tror det er litt mest det at man ikke vet så mye om det. Det blir mest sannsynlig at hvis man er 15 så har man ikke vært borti så mye av sånn her før.

Barn 2, som tidligere sågar hadde vært på jobbskyggedag på politistasjonen beskriver også noe av det hen tenker om politiet generelt, samt stresset og den redselen det ville følt dersom dette var et ordentlig avhør:

B: Jeg hadde vært livredd. For det er skummelt med politi.

S: Selv om du har vært her og sett litt rundt før?

B: Det er skummelt med politi uansett. Jeg hadde nok vært litt fra meg for jeg selv hadde gjort noe som var ulovlig. Jeg hadde nok vært veldig redd. Og stresset.

På spørsmål om hvordan hen tror hen ville følt det i et ordentlig avhør sier barnet:

B: Jeg tror at i hvert fall jeg hadde vært veldig stresset og redd. Hadde vært veldig redd, hadde veldig litt, vært veldig redd for å si feil.

Flere barn uttrykte at det ikke var lett å få med seg alt som ble sagt når de var nervøse. Barn 6 mente som flertallet, at dette i et reelt avhør ville ha påvirket hva hen hadde fått med seg av reglene som ble forklart:

B: Jeg tror jeg at jeg ville vært mer nervøs, eller det vet jeg at jeg ville vært.

S: Ja?

B: Og så tror jeg mest sannsynlig at jeg ville hatt litt skyldfølelse, eller det hadde jeg.

S: Tror du det hadde påvirket det du fikk med deg av hva han politimannen sa?

B: Ja, for da begynner man kanskje å sitte der i sine egne tanker når man forteller om rettighetene da. Og man begynte egentlig og .. man blir nervøs og begynner å tenke på andre ting. Det er helt klart, det tror jeg.

Noe av det samme mente barn 10:

B: Jeg tror jeg ville hørt det han hadde sagt og...det første han sier er at du er mistenkt i denne saken og så.. da tror jeg at jeg ville ha egentlig begynt å gå inn i mine egne tanker og tenke «å nei, hva har jeg gjort nå» og zoomet helt ut

Helt motsatt av dette mente barn 2 at hen i en slik situasjon ville vært så skjerpet at hen hadde fått med seg alt som ble sagt:

B: Nei..... jooo, jo jeg hadde nok vært veldig konsentrert egentlig. Jeg hadde nok fått med meg hvert eneste ord han sa tipper jeg.

5.1.2 Falsk tilståelse

Barn 4 er inne på at stresset ved å sitte i et politiavhør kan medføre at den mistenkte sier ting som ikke er riktig, kanskje sågar komme med en falsk tilståelse.

B: Siden hvis man er i et avhør det er jo kanskje en stressende situasjon og da tenker du ikke alltid hvis de for eksempel kommer med noe bare sånn «Vi tror at du gjorde det», og så er du så stressa at bare, «ja det gjorde jeg», og så er det egentlig ikke sant i det hele tatt.

5.1.3 Gir uttrykk av å ha forstått

Kun to av barna kom med spørsmål til avhører inne i avhørsrommet, resten hadde ingen spørsmål. Da de i intervjuet ble spurt om de forsto det som ble sagt til dem, svarte barn 10 slik:

S: Forsto du alt det han sa til deg?

B: Ja

S: Så det var, var det greit å forstå eller

B: Ja, det var det

Barn 5 sier:

S: Ja. Forsto du det han sa til deg?

B: Mmm (bekrefter..?)

S: Mmm, hva tenker du om måten det ble sagt på?

B: Jeg synes det var bra og det var lett å forstå.

Barn 6 mente også hen forsto alt, til og med bedre enn andre og hadde ikke behov for å spørre om noe. Hen gav uttrykk for at dersom det hadde vært noen som ikke forsto, var det rom for å spørre:

B: Men jeg har jo, jeg skjønnte alle ordene da, men jeg er ganske sikker på at andre 15 åringer ikke hadde forstått alle ord som ble brukt

S: Men var det noe du tenker at han burde ha gjort annerledes sånn at alle 15 åringer ville ha forstått det?

B: Eeeh ikke egentlig, for hvis den 15 åringen ikke hadde forstått hva han sa så kunne han spurt hva det betydde.

S: Følte du at det var rom for å stille sånne spørsmål?

B: Ja

S: Ja. Var det noe du ønsket egentlig å spørre om?

B: Nei, jeg forsto jo alt sammen så det gikk fint.

Barn 7 var et av de som stilte spørsmål til avhøreren. Da hen hadde fått nærmere forklaring mente også hen at hen forsto alt som ble sagt:

S: Forsto du det han sa til deg?

B: Mesteparten ja, føler jeg, ja det gjorde jeg

S: (...) Hva tenker du om måten det ble sagt på?

B: Vanskelige ord.

S: Mmmm

B: Som jeg ikke kunne sva...ja. Det var liksom kortet ned veldig da, følte jeg

S: Mmm. Følte du han kunne sagt det på en annen måte sånn at det hadde blitt lettere å forstå?

B: Ja det tror jeg. For når jeg spurte han så ble det enklere å forstå. Etterpå

S: Ja. Stilte du mange spørsmål om det han sa?

B: Ja jeg tror jeg stilte mange.

S: Ja. Og da når du stilte de spørsmålene, forsto du det da?

B: Ja Jeg forsto alt når han...

S: ...når han forklarte det?

B: Mmm, jeg føler i alle fall det

Det virket likevel på meg som at mange av barna syntes det var litt vanskelig å spørre avhører om det de ikke forsto, noe som kan sees i intervjuet til barn 1, hvor det kommer frem at hen egentlig ikke forsto helt hva avhører mente med forsvarer:

S: Forsto du det alt det han sa til deg?

B: Ja, det gjorde jeg. At hvis man tilsto og liksom riktig og forklarte så kunne man få litt mindre straff da, eller mildere straff.

S: Mmm, eller hvordan tenker du om måten han sa det på?

B: Måten, det var jo på en måte at han bare leste opp fra, akkurat slik som det var

S: Mmm

B: Jeg tror det egentlig er det som er greit. Fordi det var jo ikke, jeg oppfattet iallfall ikke noe at det var noen ord som det var vanskelig å forstå eller sånne ting.

S: Nei. Var det noe du tenker at han burde gjort annerledes?

B: Mm, jeg vet ikke, kanskje jeg vet ikke, jeg husker ikke akkurat hvilket ord det var men det var et eller annet, en setning jeg ikke forsto. Helt.. Men han forklarte det videre så jeg skjønnte jo liksom hva det gikk ut på

S: Mm, så da gikk det fint?

B: Ja

S: Var det noe du ville ha spurt om, som du ønsket å spørre om, noe mer?

B: Mmm, det med forsvarer på en måte.

S: Mmm

B: Er på en måte det en egen advokat eller kommer det bare på en måte en fra politiet som på en måte er din forsvarer?

S: Mmmm, så det lurte du litt på.

B: Jeg tenkte ikke så veldig mye om det, men liksom

I intervjuene viste det seg at det var flere ting barna ikke hadde forstått helt. Et begrep som flertallet, og heller ikke barn 5 forsto, var «uforbeholden tilståelse», et begrep som ble brukt da strafferabatten ble forklart:

S: Og uforbeholden tilståelse?

B: Eee, kan du bare si det igjen.

S: Uforbeholden tilståelse.

B: Eeeh, en tilståelse som ikke eller delvis ikke er sann. Kanskje.

Barn 10 forklarte «uforbeholden tilståelse» og «ethvert trinn av saken» slik:

S: Uforbeholden tilståelse?

B: At... at jeg tilsto mot min vilje?

(...)

S: Ethvert trinn av saken.

B: Ja, ingen aning egentlig. Kanskje hvert bevis teller eller noe?

Flere av barna uttrykte at avhøreren brukte vanskelige ord til tross for at de ikke stilte spørsmål i avhørsdelen. Det kunne være ulike grunner til at barnet ikke spurte selv om alt ikke var helt klart, som at avhører ikke forklarte det godt nok og at barnet ikke ville avsløre at det ikke forsto. Slik barn 4 sier i intervjuet:

S: Er det noe du tenker at han politimannen burde gjort annerledes? For at det hadde skulle blitt bedre for deg?

B: Han kunne jo for eksempel for siden han gikk jo litt sånn fort gjennom punktene. Han kunne kanskje sagt litt mer detaljert om hva det mentes. Kanskje.

S: Mmm, ja, nettopp

B: Siden når det er på lydopptak så tror jeg ikke man tør å liksom spørre om hva er det. Man vil jo liksom på en måte være ordentlig og skikkelig voksen og sånn. Så man stopper jo ikke opp og liksom okei, hva er det.

S: Okei, ja. Men er det noe du egentlig ønsket å spørre ham om?

B: Eeeh, jeg skjønnte jo egentlig ikke det med for eksempel forsvarer

S: Nei

B: Jeg bare visste ikke helt om det var eller ja

Barn 7 forklarte at når avhøreren brukte vanskelige ord, falt hen litt av ved å begynne å tenke på dette slik at hen ikke klarte å følge så godt med lenger:

B: Jeg fikk ikke med meg sammenhengen hvis jeg ikke kan det ene ordet så fortsatte det og begynte jeg å tenke på det.

5.1.4 Asymmetri

Mange av barna var overbevist om at politiet uansett kom til å finne frem til sannheten, slik at det å lyve eller forsøke å komme seg unna noe de hadde gjort syntes nytteløst. Barn 2 sier:

B: Så jeg, jeg hadde nok.. jeg tror jeg i hvert fall jeg er sånn at jeg hadde nok avslørt meg selv litt hvis jeg hadde løyet for jeg klarer ikke lyve.

S: Nei

B: Eeeh, og nei jeg mest altså for å lyve så hadde jo politiet funnet ut av sannheten om jeg da ikke hadde gjort det så hadde ikke det vært lønnsomt for meg.

Også barn 3 mente at politiet finner sannheten uansett:

B: Sånn, jeg er egentlig vokst opp med den tanken om at politiet kommer til å finne ut av det uansett hva. Så ja, jeg ville ikke prøvd å komme meg unna da. For jeg... sannsynligvis ville det ikke fungere, så da er det bedre å gå for den strafferabatten da, istedenfor å få en mye strengere straff.

Videre hadde barn 3 en oppfatning av at politiet benyttet seg av psykologer for å finne sannheten:

S: Men hvis du ikke snakket sant da. Hva skjer da liksom. Hva tenker du at skjer hvis du lyver?

B: Da hvis jeg er veldig god på å lyve så kan jeg jo komme unna, men sannsynligvis så kommer ikke det til å skje. Så det blir jo også psykologer som kan komme inn og sjekke om det høres ut som hen lyver nå. Det blir jo ganske lett for politiet å finne ut av, om den personen er troverdig eller ikke.

Flere av barna, blant annet barn 8 nevnte det at avhøret ble tatt opp på lyd og kanskje også på film som en medvirkende årsak til at politiet kom til å finne det ut dersom de ikke snakket sant:

S: Mmmm. Følte du at du ville snakke sant i et sånt avhør?

B: Ja

S: Hva var grunnen til at du følte det?

B: Fordi jeg vet at det blir tatt opp og det er jo kameraer rundt i rommet.

S: Mmm

B: Og man kan jo se på kroppsspråket når man, eller oftest når man, om man lyver eller ikke. Og ja.

Ingen av barna hadde vært i politiavhør før, men noen hadde nok en forventning om hvordan det ville være. Blant annet barn 10 som forventet en mer aggressiv stil hos politimannen:

S: Mmm, ja. Hva tenker du om måten han sa det på?

B: Han sa det på en grei måte, han virket hyggelig, han var ikke så veldig aggressiv, han angrep meg ikke, så han fikk meg mer til å stole på ham egentlig

5.1.5 Stå for det man har gjort

Flere ting barna sa tolket jeg dithen at de ønsket å være flinke, gjøre det som var rett og stå for det de hadde gjort. Flertallet av barna uttrykte at de hadde et ønske om å hjelpe politiet, slik som barn 4:

B: Jeg ville jo ha prøvd å snakke sant på det ja. Siden politiet er jo en såpass viktig ting i Norge og verden generelt at man vil jo helst at det skal være riktig det de får.

Barn 6 forklarte det slik:

B: Fordi det er noe man egentlig alltid skal gjøre tenker jeg. At man alltid skal fortelle om...fortelle sannheten fordi hvis man har driti seg ut da på en måte så får man ta den straffen man får.

5.2 Rettssikkerhet

For å få kunnskap om hvordan barna forsto rettighetene, var det viktig å se på hva de trodde at rettighetene innebar.

5.2.1 Snakke sant

Det var forskjellig hva barna oppfattet at rettighetene innebar, men de fleste av barna mente at det var straffbart å lyve til politiet, til tross for at dette ikke var sagt i avhørsdelen. Barn 2 svarer slik:

S: Og så ble du oppfordret til å snakke sant.

B: Ja

S: Mmm... Hva innebærer det for deg?

B: Det skremmer meg kanskje litt, for det ville... det, jeg vet ikke, at det ... men du bør liksom fortelle sannheten. Da blir du liksom, okei, tenk på hva som kan skje hvis jeg ikke gjør det. Sååå, det blir nok det, ja, det oppfordrer meg jo til å fortelle sannheten.

S: Hva tenker du kunne skjedd hvis du ikke hadde snakket sant?

B: Det er jo straffbart å ikke fortelle sannheten.

Barn 10 reflekterte over at når hen først fikk oppfordringen om å snakke sant, var dette forpliktende:

S: Hva hadde det å si for deg at du fikk vite det der?

B: Hvis jeg ikke hadde fått vite det så hadde jeg nok jugd veldig mye, vil jeg sagt

S: Mmm

B: Ja.

S: Men siden du fikk vite det da?

B: Nei da kunne jeg ikke juget i det hele tatt så da måtte jeg jo bare fortelle sannheten så derfor jeg ville ha forsvareren der siden da kan jeg i alle fall diskutere hva jeg burde si.

S: Hva hadde skjedd med deg hvis du hadde løyet? Etter du fikk vite det?

B: Da hadde jeg vel stått for ja det vet ikke hva det heter jeg men da har jeg i alle fall hindret en etterforskning, er det ikke sånn?

Det kunne virke som flere av barna blandet sammen de forskjellige pliktene og rettighetene når det gjaldt å snakke sant og lyve. Barn 1 svarte slik på spørsmål om hva det innebar at hen ikke kan lyve og legge skylda på noen andre:

B: At eee, hvis jeg forteller det som har skjedd da, at jeg sier for eksempel at det var venninna mi som sendte det rundt

S: Mmm

B: Så legger jeg skylden på henne

S: Mmm

B: Så da får jeg mest sannsynlig mere straff. Fordi det er jo ikke lov å lyve til politiet, er det ikke en lov at det ikke er lov det og?

Barn 10 hadde, som flertallet, et inntrykk av at det var straffbart å lyve uansett:

S: Ja. Hvorfor tror du det er sånn at man ikke kan legge skylden på noen andre?

B: Fordi... nei, godt spørsmål det. Altså hvis legge skylden på en annen som du faktisk vet har gjort det, eller en som ikke har gjort det.

S: En som ikke har gjort det.

B: Nei, da lyver du igjen da, og det skal man ikke gjøre.

S: Nei. Så det er fordi du ikke skal lyve?

B: Ja.

Barn 10 formidlet godt den usikkerheten og forvirringen hen føler når hen senere i intervjuet begynte å reflektere rundt ordene som ble brukt av avhøreren:

S: Hvorfor tror du at man blir oppfordret til å snakke sant?

B: Man blir ikke oppfordret blir man? Man skal er det ikke?

S: Du ble oppfordret til å snakke sant.

B: Åja, så jeg kan.. men jeg kan ikke lyve? Men jeg ble oppfordret til å snakke sant, men jeg kan ikke lyve?

S: Hva tenker du om det?

B: De går jo litt mot hverandre liksom. Siden jeg må jo snakke sant hvis jeg ikke kan lyve.

S: Mm?

B: Eller i alle fall ikke fortelle hele sannheten. Så... hva jeg tenker om det, jeg mener, phu. Jeg har egentlig ikke noen tanker rundt det

S: Nei

B: Nei

S: Men tenker du at du måtte snakke sant i det avhøret?

B: Ja

S: Mm

B: Siden han sier jo at jeg ikke skal lyve først, og så sier han at jeg blir oppfordret til å snakke sant. Så ja.

Svaret til barn 5 tydet på at det kunne være vanskelig for barna å skille på de forskjellige reglene:

S: Mmm. Og så det at du ikke kunne lyve og si at noen andre har gjort noe straffbart. Hvordan betydning hadde det for deg?

B: Jeg hadde nok sagt sannheten uansett. Men det er fint å vite at hvis man lyver så kan man få en strengere straff da. At man på en måte blir tvunget til å si sannheten.

S: Mmm. Tvunget til å si sannheten om hva da?

B: Om saken og på en måte tilstå at du har gjort det da.

S: Mmm

B: Hvis du...ja. Og du må ta ansvar for det du selv har gjort.

På spørsmål senere i intervjuet om hva barn 5 syntes var det enkleste å forstå av rettighetene, mente hen at det var at hen måtte fortelle sannheten:

B: Kanskje at man måtte si sannheten da. Og at du ja, du hvis du løy om noen andre eller noe så kunne det få konsekvenser da. Mens ikke hvis du sa sannheten, det kunne få færre konsekvenser om du sa sannheten med en gang.

5.2.2 Rabatt var et godt tilbud

Barna hadde ulik oppfatning av hva bestemmelsen om strafferabatt innebar. Barn 4 mente som flesteparten at det sa seg selv, at hen fikk rabatt om hen sa hva som skjedde, noe som gav lyst til å tilstå:

B: Det med strafferabatten var jo ganske lett siden det er jo i ordet at man får rabatt hvis man sier hva som skjedde.

S: Mm. Det at du kunne få strafferabatt gjorde det at du fikk mer lyst til å fortelle sannheten?

B: Ja, siden en mindre straff hadde jo vært bedre så hvis man bare hadde sagt med en gang så blir man kanskje fortere overstått med å bli mindre straff enn hvis man ikke hadde sagt det.

Slik som barn 1 sa:

B: Man får jo mere lyst til å fortelle alt da. Altså fortelle alt og legge seg litt flat

S: Mmmm

B: Det var jeg som gjorde det, det var dumt

S: Mmm

B: Og så tar jeg i mot den straffen jeg får da.

Barn 7 sa at etter at han fikk vite om strafferabatten var han villig til å forklare seg mer detaljert:

S: Det at du fikk vite at du kunne få strafferabatt, hvilken betydning hadde det for deg i det avhøret der?

B: Jeg fikk litt lyst til å tenke at jeg skulle si mye detaljer da men. Ja. Det var det.

S: Mmm. At du tenkte du skulle fortelle..

B: Litt mer, etter jeg fikk vite det, da tenkte jeg på det.

S: Mmm

B: Jeg kan, jeg hadde vel ikke gjort det hvis ikke han hadde sagt det, sagt så mye rundt det. Men ja.

S: Nei, hva tenker du at du hadde gjort da, hvis han ikke hadde sagt så mye rundt det?

B: Da hadde jeg sagt, hvis ikke han hadde spurt så hadde jeg bare sagt det som egentlig skjedde, så hadde jeg ikke lagt til detaljer.

Enkelte av barna mente at det lå et motiv bak det med strafferabatten, at politiet ønsket å oppnå noe ved å gi et slikt tilbud. Barn 1 mente det var en belønning for å snakke sant og gjøre det som var riktig:

B: For jeg tenker at det kanskje er et grep som er gjort for å oppfordre folk til å fortelle det som har skjedd og snakke sant

S: Mm

B: At da får man en liten belønning da for å snakke sant, og gjøre det som er riktig.

S: Ja. Er det noen andre grunner til det tenker du?

B: Mmm, jeg vet ikke helt egentlig.

S: Nei

B: At man, det er egentlig bare det at man må snakke sant og at det burde være...at det er ikke så mye man kan gjøre med det man har gjort etterpå og at det på en måte er det beste man kan gjøre. For man kan jo ikke ta det tilbake.

Noen av barna mente at motivet bak en slik bestemmelse var at politiet skulle frigjøre ressurser til andre saker, slik barn 6 uttrykker det:

B: Tenker jeg at da vil det kanskje også gå litt... hvis man da tenker at «åja, jeg velger å si hva som skjedde,... men da ja går jo kanskje saken litt fortere da for politiet å oppklare da hvis man velger å si det med en gang enn hvis man nekter å si det da

S: Mm

B: På en måte en liten gulrot i det dårlige

Det var ingen av barna som gav uttrykk for at de ville tilstått noe de ikke hadde gjort for å få strafferabatten. Barn 9 presiserer at hen kun ville tilstått dersom hen hadde gjort noe straffbart:

S: Hvilken betydning hadde det at du fikk vite det i avhøret der?

B: Da ville jeg jo, ville jeg vært mere villig til å si sannheten og tilstå.

S: Mm

B: Hvis det liksom, eller altså hvis det faktisk var jeg som gjorde det

5.2.3 Foreldre tilstede

Flere av barna syntes det var flaut at de skulle ha sendt et nakenbilde til et yngre barn, og ville derfor ikke ha hatt foreldrene tilstede i et reelt avhør. Dette til tross for at de egentlig ville følt seg tryggere, og at foreldrene kunne hjelpet dem med å forstå. Barn 1 forklarer:

S: Mmm, eeh, men tror du at du ville hatt med deg en av foreldrene dine i et sånt avhør eller?

B: Ja, både og, det spørs jo litt hva det gjelder. Jeg føler liksom litt at på en måte i en sånn her sak da. Så er det litt lettere at mamma og pappa ikke sitter der og hører på hva du har gjort, tenker jeg

S: At det er bedre at de ikke er der?

B: Ja, men hvis man vil ha de der så burde man få lov til det. Men det spørs jo hva saken går ut på. Om man vil at foreldrene skal høre det. At liksom, ja

S: Hvis du hadde gjort noe sånt og vært i en sånn situasjon tror du at du ville hatt foreldrene med da

B: Det spørs jo litt det tror jeg. Kanskje sånn at hvor ille det jeg hadde gjort ville vært. Hvis man hadde spredt nakenbilder av en annen person så ville jeg ikke at mamma og pappa skulle hørt at jeg hadde sendt nakenbilder av en yngre gutt

S: Nei

B: Sååå, jeg tror kanskje ikke jeg ville hatt foreldrene mine. Jeg tror kanskje det ville vært lettere å sitte og prate med noen jeg ikke kjente fra før av. Om akkurat det som hadde skjedd.

Ved å velge bort foreldrene, valgte de bort en trygghet. Slik barn 2 er bevisst på:

S: Tenker du at du ville hatt med deg en av foreldrene dine?

B: Mmm, jeg tror jeg ville vært veldig flau ihvertfall hvis det var denne saken.

S: Mmm

B: Så kanskje ikke.

S: Nei?

B: Men hadde det vært en annen sak hvor jeg ikke var like flau over meg selv

S: Mmm

B: Så ville det vært veldig trygt å ha mamma på stolen ved siden av meg

Barn 5 mente at det uansett var best å ikke ha foreldrene tilstede, uavhengig av sak. Det var lettere å tilstå dersom de ikke var der og hørte på:

S: Nei. Tror du at du ville hatt med deg foreldrene dine i et sånt avhør?

B: Nei, kanskje ikke.

S: Nei. Hvorfor ikke det?

B: Eller det er vel lettere kanskje å tilstå noe eller forklare seg hvis de ikke er der da

S: Mmm

B: Ja at det bare er liksom deg.

S: Har det noe med den type sak som dette var tenker du eller?

B: Ja, det kan hende. Ja. Men jeg tenker også sånn bare vanlige saker også kanskje

S: Ja

B: For du har jo som oftest gjort noe galt da hvis du er her

På spørsmål om hvorfor barn 8 ikke ville hatt med foreldrene svarer hen:

B: Eeeh, kanskje fordi jeg ikke vil la foreldrene mine være i samme rom som meg hvis jeg noen gang blir tatt med i et avhør

S: Mmm

At det er kanskje på en måte du føler at du har skuffet dem

S: Mmm

B: Og da vil du kanskje ikke ha dem i samme rom.

S: Nei. Har det noe med den saken å gjøre eller tenker du at det er samme hvis det var en annen sak?

B: Det er det samme, uansett hvis du har gjort noe galt så hadde jeg ikke ville hatt med foreldrene inn i avhørsrommet.

Tre av barna ønsket å ha med foreldrene sine. Dette var fordi det ville få dem til å føle seg tryggere, og forklare dem det de lurte på. Barn 6 forklarer det slik:

S: Mmmm, ja. Eeeh, dersom det hadde vært et ordentlig avhør, ville du at foreldrene dine skulle vært med deg?

B: Ja

S: Mmm. Hva er grunnen til at du ville hatt de med?

B: Da føler man seg kanskje, eller da føler man seg tryggere for da har man noen man kjenner og stoler på.

Barn 7 ville hatt med foreldrene for at de kunne hjelpe ham med å forstå hva alt betød:

S: Ja. Tror du at du ville hatt med deg foreldrene dine i et sånt avhør

B: Jeg ville i hvert fall hatt med noen, ja det tror jeg. Så ja, jeg ville hatt de med

S: Du ville hatt de med?

B: Ja

S: Hva er grunnen til at du kunne tenkt deg og hatt med foreldrene dine?

B: For de kunne liksom forklare mer om hva det egentlig betyr og sånt noe

S: Mmm

B: Forklare rundt det da

S: Mmm

B: For jeg var ikke helt trygg på hva det egentlig betydde.

5.2.4 Bistand av forsvarer

Samtlige barn sa i avhørsdelen at de ikke ville ha forsvarer tilstede. Noe av grunnen til at barna svarte at de ikke ville ha forsvarer kan være at dette åpenbart ikke var et reelt avhør, som barn 10 sa:

S: Ville du hatt en forsvarer med i dette avhøret?

B: Ja, det ville jeg

S: Hva sa du når han spurte om det?

B: Da sa jeg nei. Jeg tenkte at det er bare ekstra jobb

S: Ja, okei. Men du ville det hvis du hadde...?

B: Mest sannsynlig ja

Videre forklarte barnet grunnen til det slik:

S: Hva tenker du at forsvareren kunne gjort for deg akkurat inne i avhøret der?

B: Hvis han går over grensen og spør om ting han ikke kan eller, eh noen ting jeg ikke burde svare på eller noe.

S: Mmm

B: Ja

S: Hvilke ting kan det være som du ikke burde svare på?

B: Ting som får meg til å virke skyldig og garantert får meg mere straff

S: Mm

B: Så egentlig en tilståelse.

S: Men tenker du at forsvareren, eh, kunne vært der og gjort sånn at du ikke hadde tilstått?

B: Mmm, ja, noe sånn kanskje, ja

Også barn 7 svarte at hen ville hatt forsvarer med, men svarte nei pga at det ikke var et ordentlig avhør:

S: Ville du ha hatt med deg en forsvarer inn i avhørsrommet?

B: Ja, kunne egentlig tenkt meg det. Men ja.

S: Da han spurte om du ville ha forsvarer, hva svarte du da?

B: Nei. Jeg trodde det var en del av så ikke... Men ja, ja for da hadde jeg tatt det egentlig.

S: Du tenker at du ville gjort det?

B: Ja

S: Hva er grunnen til at du tror at du ville hatt med en forsvarer

B: For å være mer sikker. Ja, egentlig

S: Mmm

B: På hva som blir sagt og hvordan jeg skal si ting, og ja

Barn 1 sa at hen syntes det med forsvarer virket litt vanskelig å forstå. Hen tenkte at hen ikke hadde behov for at noen forsvarte seg i og med at hen hadde gjort noe som var ulovlig. Det ville kun vært behov for forsvarer dersom det ble stilt mange spørsmål i avhøret:

S: Ville du, hatt en forsvarer

B: Eeeehm, kanskje ikke på akkurat det og bare forklare hva som hadde skjedd. Det tror jeg hadde gått fint. Men hvis jeg skulle blitt stilt mye spørsmål eller sånne ting, så kanskje.

S: Mm

B: Men det var ikke så veldig, det var alvorlig, men det var ikke sånn at jeg trengte noen som kunne forsvare meg for jeg hadde gjort noe galt

S: Mm

B: Så det var liksom ikke noe å si noe i mot.

Barn 9, som ikke hadde ønsket forsvarer i avhøret, og som heller ikke hadde stilt noen spørsmål om hva en forsvarer var eller kunne bistå med, svarte slik i intervjuet:

S: Tror du du ville hatt en forsvarer der?

B: Jeg vet på en måte ikke helt om jeg hadde trengt det

S: Nei

B: Eller sånn jeg vet ikke helt når man trenger det og ikke

S: Nei

B: Men det var jo ganske sånn, det var stort men det var lite. Det gav kanskje ikke mening men det, på det nivået så føler jeg at jeg kanskje ikke trenger det.

S: Nei, mm. Men hva svarte du da han spurte om det? Om du ville ha forsvarer

B: Nei, da sa jeg nei

Barn 8 tenkte som flere av de andre barna, at det ikke hadde behov for en forsvarer tilstede i dette avhøret:

S: Nei, mmm. Ville du ha spurt om å få en forsvarer med deg?

B: Mmmm. Kommer an på hva jeg hadde gjort.

S: Men i det avhøret der.

B: Det tror jeg ikke.

5.2.5 Selvinkrimineringsvernet

Det var ikke alle barna som forsto hva retten til å forholde seg taus innebar, blant annet barn 1 mente at det ville slå tilbake på dem selv dersom de ikke sa noe.

B: Hvis man ikke forklarer seg så blir man vel sett på som skyldig blir man ikke det?

På spørsmål om hvorfor dette barnet tenkte at det fantes en slik rettighet, så svarte hen:

B: Jeg vet ikke, at man ..men kan på en måte ikke tvinge noen til å gjøre noe som helst føler jeg.

Barn 8 gav uttrykk for at dette ikke ble godt nok forklart uten at hen stilte noen spørsmål om det i avhørsdelen. På spørsmål om hvorfor mistenkte ikke hadde plikt til å forklare seg, svarte hen:

B: Eehm, fordi.... Det vet jeg ikke helt. Det kom ikke så godt frem hvorfor.

Et par av barna mente det at mistenkte ikke hadde plikt til å forklare seg betydde at hen ikke skulle utdype forklaringene sine. Det ville bare komplisere alt for politiet. Slik barn 10 sier:

S: Hvorfor er det sånn at man ikke har plikt til å forklare seg?

B: Fordi forklarer man seg så blir saken mer komplisert, man gir også eh, mistenkte flere sjanser til å lyve, og ja gjør saken, for å komplisere det egentlig. Ja og nei spørsmål duger. Du trenger ikke å forklare deg. Det som har skjedd har skjedd. Det er ikke noe grunn til å si at det skjedde fordi.. Det har skjedd og ja.

S: Mmm

B: Hvis det gav noen mening

S: Så du kan bare svare på de spørsmålene du får? Og så ferdig med det?

B: Ja. En straff er en straff. Det spiller ingen rolle hvordan jeg gjorde det, men jeg gjorde det.

Da barna ble spurt om hva de tenkte var de viktigste rettighetene de fikk vite om, svarte de noe ulikt. Flere, blant annet barn 6 mente at rett til forsvarer var den viktigste, og det at mistenkte ikke hadde plikt til å forklare seg:

B: Eeeh. Det med forsvarer og at man ikke må eller ikke må fortelle hva som... fortell...fortelle politiet om saken.

S: Nei..

B: Det tenker jeg er det viktigste.

S: Forsvarer og det at du ikke må si noe?

B: Ja

S: Hva er grunnen til at du tenker at det er viktigst?

B: Forsvarer tenker jeg på grunn av rettighetene er viktig. Og at man ikke må si det er vel mer det at man kanskje ikke må ...kanskje man føler at eeeh, kanskje man ikke føler helt at man har lyst til å fortelle det da.

S: Ja

B: At man ...ja, egentlig det.

S: Ja, at du kan velge hvis du ikke vil?

B: Ja

Det var noen av barna som mente at de viktigste rettighetene var at de fikk vite at de skulle snakke sant, og at de kunne få strafferabatt, slik som barn 7 formulerte det:

B: At de blir straffet hvis de sier feil. Eller sier det som ikke er sant. Det tror jeg er viktigst. Og at de burde snakke sant, det så klart. Men det visste jeg fra før av da men.

S: mmm

B: Egentlig det også med strafferabatt. For det hjelper jo til.

S: mmm

B: For da vet de mer. Ja. Det tror jeg kunne hjulpet meg hvis jeg hadde visst det.

6.0 DRØFTING

Med bakgrunn i gjeldende regler, relevant teori og andre studier vil jeg løfte frem resultater fra undersøkelsen min som jeg mener er viktig å drøfte. Barna forsto en god del av rettighetene som ble presentert i større eller mindre grad. Det er først og fremst de begreper og rettigheter flere ikke forsto betydningen av som trekkes frem. Dette for å belyse spørsmålet om rettssikkerheten til mistenkte barn i Norge blir tilstrekkelig ivaretatt. Først vil jeg komme inn på noen aspekter ved barns sårbarhet som jeg mener er viktig å ha som bakteppe før jeg drøfter manglende forståelse som min undersøkelse kan si mest om. Deretter drøftes verges og så forsvarers tilstedeværelse i avhør. Til slutt vil jeg ta for meg avhørers dilemma hva gjelder avhør av mistenkte barn.

6.1 Barns sårbarhet

Gjennomgangen i teorikapittelet viser påfallende stor kontrast i regler som gjelder avhør av mistenkte barn sammenlignet med de som gjelder fornærmede barn i Norge. Regelendringene i 2015 for fornærmede barn og barn som vitner hadde blant annet som formål å ivareta barnas sårbarhet (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015; Gamst, 2017; Politihøgskolen, 2012). Fornærmede barn og vitner får også nyte godt av barnefaglig kompetanse på barnehus. Disse påser at hensynet til barnets beste blir fulgt slik barnekonvensjonen krever (Barnekonvensjonen, 1989; Haugli, 2016). Det viser seg at norske regler ikke holder tritt med internasjonalt lovverk. Internasjonalt lovverk krever at de som skal avhøre alle barn har tilstrekkelig kunnskap om barn for å ivareta sårbarhetsfaktorene (Council of Europe, 2015; Europarådet, 2010; Panovits v. Cyprus, 2008).

I teorikapittelet har jeg redegjort for barns sårbarhet som følge av at frontallappen i hjernen ikke er tilstrekkelig utviklet (Christensen, 2017; Vijayakumar et al., 2018). I tillegg viser forskning at mistenkte barn ofte har mange tilleggsutfordringer som lavere IQ, lavere utdanning, rus og mulig omsorgssvikt. I tillegg kanskje manglende støtte og trygghet hjemmefra. De har dermed en ekstra sårbarhetsfaktor (Gooch & von Berg, 2019; Lamb & Sim, 2013; Williams, 2020). I en norsk undersøkelse (Forandringsfabrikken, 2020) rapporterte en stor del av barna som selv brukte vold at de hadde blitt utsatt for vold hjemme.

Det er viktig å minne om det Gudjonsson (2003) beskriver om risikoen for falske tilståelser. Den øker dersom mistenkte er et barn og avhøres uten verge eller forsvarer tilstede, eller at

vedkommende ikke skjønner språket, situasjonen eller spørsmålene. I tillegg øker risikoen dersom etterforskeren søker å få bekreftet sin hypotese ved å stille ledende spørsmål, repetisjoner, mistro eller andre taktikker. Imidlertid har det også vist seg at når politiet opptrer på en vennlig og støttende måte, kan også det føles som et slags press som gjør at barnet i større grad er villig til å være enig med avhører (Redlich, Zottoli, et al., 2019). Flere studier (Kassin et al., 2009; Steingrimsdottir et al., 2007) viser at barn og andre sårbare personer tilstår falskt oftere enn voksne.

De aller fleste barna i min undersøkelse mente at de ville vært veldig stresset og til dels veldig redde i et reelt politiavhør. En mulig årsak kunne være at dette var ungdommer som sannsynligvis ikke ville havnet i en slik situasjonen. De var tilsynelatende velfungerende, og ingen hadde tidligere vært i kontakt med politiet. Meg bekjent hadde de heller ikke utfordringer på skolen. Foreldrene var i jobb. Disse barna hadde sannsynligvis gode forutsetninger for en god oppvekst, uten at det er undersøkt nærmere.

Om de faktisk ville vært stresset og redde i et reelt politiavhør er heller ikke sikkert, da dette ikke var et reelt avhør. Likevel støttes dette av undersøkelser fra reelle avhør som har vist at barn er stresset og redde, også der hvor barnet er fornærmet (Berget, 2018; Martinsen, 2017). Sårbarheten kom også frem hos barna i min studie der hvor de formidlet sine tanker om at politiet kom til å finne ut av hva som har skjedd uansett hva de sa, og gjennomskue dem dersom de sa noe feil. Et av barna hadde også en forventning om at avhøreren ville vært mer aggressiv. Dette peker på asymmetrien i et avhør hvor et barn er mistenkt. Flere av barna mente at stresset og frykten de ville følt i et reelt avhør kunne føre til at de ikke fikk med seg informasjonen avhører gav om rettighetene. Dette støttes av forskning som tilsier at stress reduserer kognitiv bearbeidelse (Schacter, 2002).

Barn som blir avhørt som mistenkte har kanskje dårlig erfaring med politiet og kan ha vært i mange avhør tidligere. Muligens kan stresset og frykten reduseres dersom barnet har vært i mange politiavhør. Det har meg bekjent ikke blitt undersøkt. På den andre siden risikerer mistenkte barn å få en streng straff dersom de får en dom. I tillegg kan de kanskje få represalier fra foreldrene når de kommer hjem. Det er på bakgrunn av dette grunn til å tro at mistenkte barn i reelle avhør er mye mer sårbare enn barna i min studie.

Mistenkte barn avhøres som regel ikke på barnehus hvor det jobber personell med barnefaglig kompetanse. Det gjør at de som kunne bidratt til å fange opp at barna er redde og utrygge ikke er tilstede. Heller ikke avhører har støtten barnefaglig kompetanse kan gi. Dermed øker

sårbarheten, som igjen kan føre til økt risiko for falske tilståelser, noe også et av barna i min studie kunne se for seg at kunne skje. Faren med dette er at barn kan bli straffet for forhold de ikke har begått, særlig der hvor barnet er overlatt til seg selv i avhøret.

6.2 Manglende forståelse

Med barnas sårbarhet som bakteppe vil jeg nå gå nærmere inn på barnas forståelse av rettighetene i et mistenktavhør.

Gjennomgang av regelverket har vist at KREATIV metoden som er politiets opplæring i avhørsmetodikk, ikke er rettet mot barn spesielt (Rachlew & Fahsing, 2015; Riksadvokaten, 2016). Hvilke rettigheter mistenkte barn skal gjøres kjent med er beskrevet utfyllende i teorikapittelet, 3.1.3. Det er heller ikke laget nasjonale formuleringer eller tilpasninger i måten å forklare rettighetene på som er spesielt rettet mot mistenkte barn. Dette er derimot gjort med enkelte regler som fornærmede barn gjøres kjent med.¹⁵ Likevel er det etterforskerne som kun har opplæring i å avhøre voksne som vanligvis avhører mistenkte barn. Internasjonale regler krever at informasjonen om rettighetene gis på en måte som er tilpasset barnets utvikling slik at barnet forstår det, og EMD stiller strenge krav til at dette blir fulgt (Council of Europe, 2015; Europarådet, 2010; Panovits v. Cyprus, 2008).

Forskning viser at barn verken har en ferdigutviklet impuls kontroll eller evnen til simultant å vurdere informasjon i en kompleks og utfordrende situasjon (Ferschmann et al., 2019; Melinder, 2015; Vijayakumar et al., 2018). Heller ikke evnen til å forutse og vekte mulige konsekvenser av handlinger er ferdig utviklet. Dette kan blant annet få barn til å overvurdere belønninger som de eksempelvis tenker at en tilståelse kan gi, og de kan ta raske og enkle beslutninger når de får for mye informasjon (Lamb & Sim, 2013). Videre kan terminologien i politiavhør virke åpenbar og enkel for etterforskere som bruker den til daglig, men lite forståelig for andre (Redlich & Shteynberg, 2016; Öhrn, 2014).

Spørsmålet er om funnene i min studie kan belyse spørsmålet om barna forstår rettighetene slik at rettssikkerheten til mistenkte barn i avhør er tilstrekkelig ivaretatt. Flere av barna i studien mente at de selv forsto begreper og rettigheter bedre enn andre på samme alder. Det er mulig at barna i studien min var mer intelligente enn mistenkte barn i politiavhør. Dette støttes av studier som viser at barn i straffesakssystemet ofte har tilleggsbelastninger som gjør at de kan

---

¹⁵ PHS og Kripas laget på vegne av Riksadvokaten formuleringer som gjelder strpl. §§ 122 og 123 som er tilpasset fornærmede barn over 12 år og over 15 år, da det syntes klart at dette var vanskelige regler å forstå for fornærmede barn.

ha lavere IQ og dermed mindre forståelse (Gooch & von Berg, 2019). Likevel kan det tyde på at barn kan overvurdere sine egne evner i og med at det var mye barna i studien min ikke forsto fullt og helt. Det kan være at dette var barn som ønsket å vise at de var flinke, og kanskje av den grunn ikke ville virke dumme ved å stille spørsmål eller si at de ikke forsto. Et av barna uttalte at barn ønsker å virke mer voksne og modne enn de er, underforstått at det å innrømme at de ikke forstår er et slags nederlag. Det at barna sa de hadde forstått til tross for at det ikke var riktig, kan også ha vært et utslag av forskereffekt, at de visste at de ble studert (Fekjær, 2013).

Som vist til i resultatkapittelet trodde et barn at det å ikke ha plikt til å forklare seg betød at det helst bare skulle svare ja og nei på spørsmål uten å gi noen ytterligere forklaring. Dersom det sa noe mer ble det bare mer komplisert og vanskeliggjorde etterforskningen. Flere fortalte at de ikke skjønnte hvilken rolle forsvareren eventuelt skulle ha.

De fleste barna hadde en klar oppfatning av at det var straffbart å lyve i avhøret. En mulig årsak til dette kan være rekkefølgen på rettighetene de ble gjort kjent med. Disse ble gitt på en tilnærmet lik måte som i reelle avhør. Barna ble først informert om at de ikke hadde plikt til å avgi en forklaring. Etter en del annen informasjon fikk de vite at det var straffbart å lyve om andre og at de fikk strafferabatt om de tilsto. Helt til slutt ble de oppfordret til å snakke sant. Flere av barna mente også at de måtte hjelpe politiet med å gjøre jobben sin ved å opplyse sin rolle, de ville stå for det de hadde gjort og gjøre ting riktig. Nå kan det hende at barna i min undersøkelse var over snitt pliktoppfyllende og hadde stor tillit til politiet sammenlignet med barn som avhøres som mistenkt. Likevel er det grunn til å tro at også barn i reelle avhør kan misforstå betydningen av det som blir formidlet til dem. Det at barna trodde det var straffbart å lyve er ikke i tråd med reglene som skal beskytte mistenktes rettssikkerhet. Retten man har til ikke å måtte bidra til egen straffelse står sterkt, og synes ikke ivaretatt dersom barna ikke har forstått dette.

Det virket som flere av barna vurderte bestemmelsen om strafferabatt på lik linje med et rabatttilbud du kan få i en butikk hvis du slår til raskt, og som det vil være dumt å avslå. Et av barna uttrykte at strafferabatt var ganske lett siden det lå i ordet at mistenkte fikk rabatt hvis hen sa hva som skjedde. Det er for så vidt også lovgivers intensjon, at mistenkte skal behandles mildere dersom vedkommende bidrar til sakens oppklaring. Men da er det viktig at de forstår betydningen av det som blir formidlet til dem. Begrepet «uforbeholden tilståelse» ble brukt i

denne sammenheng, et begrep som nesten ingen forsto betydningen av. Et av barna trodde at det betydde at hen tilsto mot sin vilje, og et annet at hen gav en tilståelse som ikke var sann.

Bare to barn stilte spørsmål til avhører. Begge lurte på hva det betød at de ikke hadde plikt til å forklare seg, samt at den ene også stilte spørsmål ved at det var straffbart å pådra andre en uberettiget siktelse. På direkte spørsmål sa alle til slutt i det fiktive avhøret at de hadde forstått alt og ikke hadde noen spørsmål. Det var derfor vanskelig for avhøreren å vite om de hadde forstått bestemmelsene riktig eller ikke. Spørsmålet er hvilke konsekvenser dette kan ha i reelle avhør.

Både teorien og undersøkelser indikerer at forståelsen er mindre hos barn i strafferettssystemet enn den sannsynligvis var hos barna i min studie. Tatt i betraktning at barn ikke vurderer konsekvenser i like stor grad som voksne, sammen med vernet om selvinkriminering, kan det stilles spørsmål om rettssikkerheten til mistenkte barn er tilstrekkelig ivaretatt med dagens regelverk. Min undersøkelse indikerer at den ikke er det. Spesielt med tanke på at avhøreren ikke har kompetanse i kommunikasjon med barn, eller vet hvordan rettighetene skal formuleres for at de skal være lettere å forstå for et barn. Når avhører heller ikke har nødvendig kunnskap om barns sårbarhet, er det vanskelig å fange opp at rettighetene ikke er tilstrekkelig forstått siden min undersøkelse tyder på at barn overvurderer sin egen forståelse.

6.3 Verge tilstede

Ifølge regelverket som er utfyllende beskrevet i teorikapittelet 3.1.3 (Påtaleinstruksen, 1984 § 8-3; Straffeprosessloven, 1981 §§ 83 og 94, 2. ledd), skal vergene varsles når et barn under 18 år skal avhøres som mistenkt. De skal gis anledning til å være tilstede og har partsrettigheter. Vergen vil i de fleste tilfellene være foreldrene. Vergen blir sett på som en viktig faktor for å ivareta barnets forståelse av rettighetene og ivaretagelse av barnets sårbarhet (Gooch & von Berg, 2019). I en nasjonal undersøkelse statsadvokaten gjorde i 2018 (Riksadvokaten, 2018b) viste det seg at vergen kun var tilstede i rundt en tredjedel av avhørene i initialfasen, og i omtrent to tredjedeler av senere avhør i etterforskningen. Vergen ble heller ikke varslet i alle sakene.

Det er i denne sammenheng på sin plass å ta med i vurderingen barnets rett til fritt å bli hørt ifølge barnekonvensjonen, og at deres ønske skal tas i betraktning (Sandberg, 2016). Dersom barnet ikke ønsker å ha foreldrene tilstede i avhøret, og kanskje heller ikke at de skal varsles, kan dette komme i konflikt med foreldrenes rett til å bli varslet og selv bestemme om de skal være tilstede.

Asymmetrien i avhøret vil være større når det er snakk om et barn som blir avhørt (Öhrn, 2014). Kanskje kan det da være lett for en voksen etterforsker å påta seg en slags foreldrerolle i avhøret. En undersøkelse fra Sverige (Enmark, 2015) indikerte at politiet avhørte mistenkte barn med et oppdragende og belærende fokus, noe som er vergens rolle og ikke etterforskerens.

Det er viktig å være klar over at mange barn i rettssystemet har problemer med foreldrene hjemme. Omsorgssvikt, vold og overgrep kan være årsaken til at de har havnet i en situasjon som gjør at de blir mistenkt for en straffbar handling (Lamb & Sim, 2013). Forandringsfabrikken (2020) rapporterte at barn kan bli utsatt for vold dersom foreldrene får vite at de kan ha gjort noe kriminelt. I tillegg har studier vist at foreldre ikke alltid forsto sin rolle og bidro dermed ikke inn i avhøret som en hjelp og støtte til barnet. Enkelte ble fiendtlige overfor politiet, mens andre igjen begynte å presse barnet til å tilstå (Gooch & von Berg, 2019). Et annet studie viste at heller ikke foreldrene nødvendigvis forsto terminologien i rettssystemet (Redlich, Shteynberg, et al., 2019)

Spørsmålet er da hva resultatene mine kan si om dette. Barna kunne ikke velge å ha med verge i undersøkelsen, og verge kunne ikke velge å være tilstede. Det var heller ikke et reelt avhør, og barna svarte på spørsmål ut fra hva de trodde de ville ønsket i et reelt avhør som mistenkt. Likevel er det verd å merke seg at flertallet sa de ikke ville ønsket å ha foreldrene sine tilstede i et slikt avhør. Først og fremst fordi det var flaut at de skulle ha gjort noe galt, og de ønsket ikke å skuffe foreldrene. Sakens tema, en sedelighetssak, var noe som bidro til dette.

Resultatet kan tyde på at selv barn som har tilsynelatende trygge foreldre kan frasi seg støtten og tryggheten som vergen er ment å gi i et avhør. Dette til tross for at de fleste også opplyste at de ville blitt stresset og redde. Ønsket barnet hadde om ikke å ha foreldrene tilstede for å beskytte foreldrene kunne gått på bekostning av barnas egen rettssikkerhet i et reelt avhør. Spesielt siden flere av barna trodde de selv forsto mer av rettighetene enn de faktisk gjorde. Kun et mindretall ønsket å ha foreldrene tilstede i avhøret for at foreldrene skulle bidra til trygghet og til å forstå hva rettighetene innebar. Det er derfor gode argumenter for ikke å ta hensyn til barns ønske om ikke å ha foreldre tilstede i avhøret. Vel og merke der hvor foreldrene er i stand til å ivareta tryggheten til barna slik intensjonen er.

På den andre siden må man ta i betraktning at barn i strafferettssystemet ikke alltid har trygge foreldre og at de kan risikere represalier hjemme. Da er det likevel gode grunner til å lytte til barna når de ikke ønsker foreldrene tilstede. Det kan være direkte farlig for barnet at foreldrene blir varslet. Politiet er forpliktet til både å la barnet bli hørt fritt, og ta hensyn til barnets beste.

Også når det gjelder foreldrenes tilstedeværelse. Politiet har en forpliktelse til å beskytte barnet fra å bli utsatt for vold, herunder fra foreldrene (Hennum, 2016).

6.4 Forsvarer tilstede

Forsvarer tilstede under avhør er en av de viktigste faktorene for å styrke rettssikkerheten til mistenkte barn. Denne retten er også omhandlet i EMK artikkel 6. Det er mulig å gi avkall på forsvarer, men det er verd å merke seg at Den Europeiske Menneskerettighetsdomstol (EMD) stiller høye krav for å akseptere avkall fra en mindreårig¹⁶ (Nørregaard, 2016). En gjennomgang av gjeldende regler viser at mistenkte skal gjøres kjent med sin rett til å ha forsvarer tilstede i avhøret. Når mistenkte er et barn har det en utvidet mulighet til få forsvarer oppnevnt fra det offentlige i avhør (Straffeprosessloven, 1981 § 100), men det er ikke et krav. Norske lover og retningslinjer holder ikke tritt med Europarådets anti-torturkomites standard for avhør av mistenkte mindreårige (CPT). Denne sier at en pågrepet ungdom aldri bør utsettes for politiavhør eller komme med uttalelser uten tilstedeværelse av en advokat eller en betrodd voksen. Det bør heller ikke være et alternativ å ikke ha advokat for mindreårige (Council of Europe, 2015). Dette er i stor kontrast til statsadvokatenes nasjonale kvalitetsundersøkelse i 2018 som viste at det kun var forsvarer tilstede i 4 % av avhørene tatt av barn i initialfasen, og 9 % i etterforskningen forøvrig i de undersøkte sakene (Riksadvokaten, 2018b).

Resultatene fra min undersøkelse som viste at ingen av barna ønsket å ha forsvarer tilstede i avhørsdelen er interessant i så måte. Enkelte sa at de svarte dette fordi de visste at det ikke var et reelt avhør, og det er mulig noen derfor ville ønsket forsvarer i et ordentlig avhør. Imidlertid kom det fram at flere av barna i undersøkelsen manglet forståelse for hvem en forsvarer var og hvordan den kunne bidra i et avhør. Dette var noe enkelte av barna gav uttrykk for i intervjuet i etterkant, uten at de sa noe om det i avhørsdelen. Et av barna mente hen ikke trengte å ha forsvarer fordi hen likevel var skyldig. Et annet mente hen ikke trengte forsvarer med mindre politiet begynte å stille mange spørsmål. Det kunne synes vanskelig for barna å ta stilling til om de skulle takke ja til å ha med en forsvarer i avhøret eller ikke. En grunn kan ha vært fordi de visste at det var en undersøkelse, men også fordi flere ikke visste hva forsvareren kunne bidra med.

---

¹⁶ Retten til forsvarer vil være et element i vurderingen av om det foreligger en rettferdig rettergang for en siktet, jf. EMDs storkammeravgjørelse *Salduz v. Turkey* av 27. november 2008 (EMD-2002-36391) avsnitt 50. Retten til tilgang til forsvarer fra første avhør ble presisert i avsnitt 55, også senere fulgt i blant annet storkammeravgjørelsen *Beuze v. Belgium* (EMD-2010-71409) avsnitt 137.

En kan spørre seg hva grunnen er til at så få mistenkte barn har forsvarer tilstede i avhør slik statsadvokatens undersøkelse viser. Kanskje det kan bero på at barnet blir spurt om de ønsker det, og at de på lik linje med barna i min undersøkelse ikke forstår hva det innebærer og derfor avslår. Etterforskeren har verken barnefaglig kompetanse selv, eller ressurspersoner å støtte seg til slik de som avhører fornærmede barn på barnehus har. Det kan derfor synes vanskelig å fange opp at barnet ikke forstår hva det frasier seg retten til. I tillegg er det i utgangspunktet vergen som skal ta stilling til forsvarerspørsmålet (Straffeprosessloven, 1981 § 94, 2. ledd). Når vergen ofte heller ikke er tilstede blir barnet overlatt til seg selv med dette valget. Internasjonalt lovverk krever at det skal mye til for å akseptere avkall på forsvarer fra et barn. Dette synes ikke å være tilstrekkelig implementert i norsk regelverk. Det er kanskje heller ikke overraskende, all den tid etterforskere som avhører mistenkte barn i utgangspunktet er utdannet i å avhøre voksne.

Det kan også argumenteres for å ikke ha forsvarer tilstede i avhøret av de mistenkte barna, spesielt i initialfasen og i PPS. Dersom politiet skal tilkalle en forsvarer vil avhøret i mange tilfeller måtte vente til denne kommer. Dette kan føre til at barnet blir værende hos politiet lenger, noe som kan være en tilleggsbelastning for barnet. Det kan også gjøre at etterforskningen stopper opp og at viktige etterforskningsskritt må vente fordi man først må ha opplysninger fra det mistenkte barnet. Dersom det viser seg at barnet er uskyldig kan viktige spor etter en gjerningsmann gå tapt og straffesaken kan bli vanskeligere å løse.

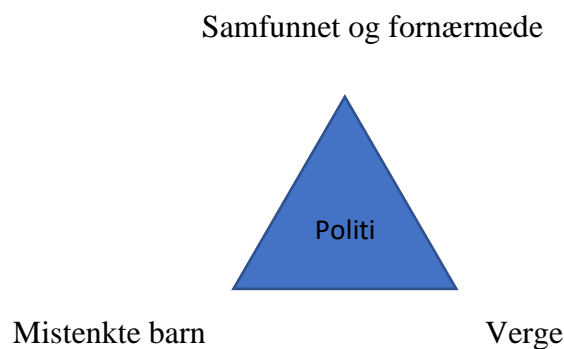
Likevel kan det tenkes at det er i en initialfase at sårbarheten hos et mistenkt barn er størst. Barnet forstår kanskje dermed enda mindre av det som skjer og rettigheter som blir gitt. Det er ofte de operative patruljene som kommer først til stedet ved mistanke om en straffbar handling. Dette er gjerne yngre tjenestepersoner med liten erfaring. Disse skal håndtere alle typer situasjoner og alle slags oppgaver i PPS (Myhrer, 2018). De har ofte tidspress, og det er lite trolig at disse har tilstrekkelig kunnskap om barn til å ivareta et mistenkt barn i avhør. Når heller ikke barnet er klar over at det ikke forstår rettighetene sine, slik min undersøkelse indikerer, er det ikke sikkert avhøreren fanger det opp. Det er derfor svært viktig at en forsvarer er tilstede for å ivareta barnets rettssikkerhet.

Det er likevel viktig å huske på at forsvarere verken har spesifikk kunnskap om barns utvikling eller om kommunikasjon med barn. Tidligere undersøkelser har vist at begreper i rettssystemet kan være helt uforståelig for barn, selv om forsvarer syntes det var godt forklart (Redlich, Shteynberg, et al., 2019; Öhrn, 2014). Det er kanskje ikke så lett for forsvarer å oppfatte hva

barnet har forstått og ikke. Den særlige sårbarheten til barn i straffesystemet har forsvarere sannsynligvis heller ikke tilstrekkelig kompetanse til å ivareta. Spørsmålet blir da om det å oppnevne forsvarer, og dermed tenke at barnet automatisk får ivaretatt rettssikkerheten, kan være en falsk trygghet. Det virker likevel klart at en forsvarer med kjennskap til regelverket vil kunne styrke det mistenkte barnets rettssikkerhet i politiavhør.

6.5 Dilemmaer

I arbeidet med denne studien ble det tydelig for meg at det i avhør av mistenkte barn foreligger flere dilemmaer som etterforskeren må ta stilling til. Dette kan visualiseres gjennom en trekant som synliggjør tre forskjellige hensyn.

Figur 4: Hensyn som skal ivaretas i et avhør av mistenkte barn.

Det første hensynet er samfunnets krav og gjeldende regelverk. Etterforskere må forholde seg til krav om rettssikkerhet, lovbrudd som skal oppklares, fornærmede, polititaktiske hensyn, og den skyldige som skal straffes. Dette skal helst skje raskest mulig og ved bruk av færrest mulig ressurser (Knutsson, 2013; Myhrer, 2015). Flere ferske studier fra Norge og Sverige som er omtalt i teorikapittelet tyder på at det er dette hensynet til etterforskningen og saken som blir vektlagt i avhør av mistenkte, også der hvor mistenkte er et barn. Dette kan gå på bekostning av rettssikkerheten (Bjerknes, 2019; Enmark, 2015; Sletten, 2019; Winerdal, 2020). I tillegg viste en sakkyndigrapport at avhøret av en mistenkt 15 åring ble gjennomført på en ulovlig måte, med bruk av manipulasjon og press (Rachlew, 2016).

Denne studien har synliggjort at regelverket i Norge ikke holder tritt med internasjonale lover, og at reglene heller ikke er tilpasset mistenkte barn. Det kan da synes som at de mistenkte barna blir avhørt på tilnærmet lik måte som voksne. En fare med det er blant annet at barna selv skal ta stilling til om de vil ha forsvarer i avhøret, noe min undersøkelse indikerte at de ikke forstår rekkevidden av. Barn kan også gi et feilaktig inntrykk av at de har forstått rettighetene sine. Uten kunnskap om barns sårbarhet og rettigheter, og med tanke på mengden straffesaker er det

forståelig at hensynet til taktikk og oppklaring blir hovedfokus hos etterforskere. Samtidig er det da fare for at etterforskeren ubevisst lar dette gå på bekostning av barnets rettssikkerhet.

Det andre hensynet er det mistenkte barnet. Forskning peker på barnas sårbarhet, spesielt for barn i strafferettssystemet (Gooch & von Berg, 2019; Redlich, Shteynberg, et al., 2019; Vijayakumar et al., 2018). Resultatene mine understreker barns manglende forståelse til tross for at de selv tror de forstår. Utfordringene til politiet blir dermed automatisk forsterket når det gjelder hvilke hensyn som skal dominere. Tar politiet mest hensyn til barnets sårbarhet, forståelse og krav på rettssikkerhet kan det i mange tilfeller bety at etterforskeren må bruke tid til å sette seg inn i hvem det mistenkte barnet er for å kunne møte og ivareta det på best mulig måte. Fokus på barns sårbarhetsfaktorer vil innebære at avhøreren må ha spesialkompetanse om mistenkte barns rettigheter, utviklingspsykologi og kommunikasjon med barn. Det vil i så fall bli færre etterforskere tilgjengelig til å ta disse avhørene.

Når det gjelder avhør av fornærmede barn er det flere steder ventetid fordi det er krav om spesialistutdanning. Krav om kompetanse setter søkelys på utdanning og prioritering. Det er ingen grunn til å tro at mistenkte barn er mindre sårbare, snarere tvert imot (Lamb & Sim, 2013). Dersom politiet skal ivareta denne sårbarheten bør det også kreves at de som avhører mistenkte barn har tilstrekkelig kompetanse. Slettens (2019) masteroppgave tydet på at etterforskere ikke opplevde at de fikk ivaretatt mistenkte barns sårbarhet tilstrekkelig, og de var usikre på om rettssikkerheten deres ble ivaretatt. Dette er ikke så overraskende, tatt i betraktning at det ikke finnes en tilstrekkelig utdanning for dem som tar avhør av mistenkte barn. Jeg har i avsnittet om forsvarer, 6.4, drøftet forsvarers tilstedeværelse i avhøret. Valget etterforskeren tar om å tilkalle forsvarer eller ei, handler i stor grad om kunnskap om barns sårbarhet og rettigheter.

Det tredje hensynet i trekanten representerer barnets verge som i de fleste tilfeller er foreldrene. Jeg viser til tidligere drøfting i avsnitt 6.3 om foreldres tilstedeværelse i avhøret. Denne tyder på at vurderingen politiet skal gjøre om foreldrenes tilstedeværelse er kompleks og krever god kunnskap. Siden vergen har partsrettigheter er det nærliggende å tenke at politiet rutinemessig forsøker å komme i kontakt med foreldrene (Straffeprosessloven, 1981 § 83). Det er imidlertid ikke et krav at foreldrene er tilstede (Påtaleinstruksen, 1984 § 8-3). Statsadvokatens undersøkelser (2018, 2020) viser at foreldrene faktisk ikke er tilstede i alle avhør av mistenkte barn. Dessuten kan foreldres tilstedeværelse komme i konflikt med barns rettigheter (Sandberg, 2016).

Spørsmålet jeg stiller meg er om det i avhør av mistenkte barn bør være lettere å få andre enn foreldrene til å ivareta barnets tarv som det heter i lovteksten (Straffeprosessloven, 1981 § 83). Der hvor dette vurderes som barnets beste, og ikke bare dersom vergen ikke kan eller vil. Slik regelverket er nå stilles det strenge krav for å få oppnevnt en midlertidig verge, og denne har etter min erfaring heller ikke nødvendigvis kompetanse om barns sårbarhet. I England og Wales heter det at det mistenkte barnet skal ha en «passende voksen» tilstede, ikke nødvendigvis foreldre (Lamb & Sim, 2013). Om det er en ordning som også bør innføres i Norge er meg bekjent ikke undersøkt.

Min studie gir ikke svar på disse spørsmålene. Den peker likevel på et behov for mer kunnskap rundt foreldres tilstedeværelse i avhør av mistenkte barn, slik at barnets rettigheter skal bli ivare tatt. Det synes også klart at kunnskap om barn og barns rettigheter er nødvendig hos de som avhører mistenkte barn for å kunne foreta de riktige vurderingene og beslutningene som kreves.

7.0 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Denne studien har sett på hvordan 15 åringer forstår de rettighetene som blir gitt til en mistenkt person i politiavhør. For å belyse dette er det foretatt 10 semistrukturerte intervjuer av barn på 15 år som først hadde fått presentert de aktuelle rettighetene til en mistenkt i et fiktivt avhør.

En gjennomgang av regelverket i Norge som gjelder avhør av mistenkte barn har vist at dette ikke holder trinn med internasjonale lover og forpliktelser. Det finnes ingen krav til kunnskap og kompetanse om barn for å avhøre mistenkte barn, slik det er for å avhøre fornærmede barn og barn som vitner. Videre er det store forskjeller i regelverk og ivaretagelsen av barnets beste som mistenkte barn og fornærmede barn. Det er også store forskjeller på hvordan fornærmede og mistenkte barn blir avhørt. I tillegg har Statsadvokatens nasjonale kvalitetsundersøkelser vist at forsvarer er tilstede i kun et fåtall av avhørene som blir tatt av mistenkte barn.

Barn generelt er sårbare fordi hjernen og sentrale ferdigheter ikke er ferdig utviklet før i 20 årene. Dette betyr at de kan ha vanskeligheter med å forstå rettigheter som er formulert på en måte som ikke er tilpasset barn. De kan heller ikke vurdere rekkevidden av hva rettighetene betyr for dem. I tillegg har barn som mistenkes for å ha begått lovbrudd ofte tilleggsbelastninger slik som kognitive utfordringer, utsatt for omsorgssvikt, lavere IQ, dårligere helse og rusproblematikk. De er spesielt sårbare dersom de utsettes for avhørsmetoder som er suggestible og tilståelsesfokusert, men også dersom avhører er alt for vennlig og imøtekommende. Noen undersøkelser tyder på at politiet avhører mistenkte barn på samme måte som voksne. Andre studier tyder på at etterforskere kan ha en oppdragende og belærende måte å avhøre mistenkte barn på. Studier indikerer at politiet har mer fokus på etterforskning og spørsmål i avhøret enn barnets sårbarhetsfaktorer. Samlet gir dette grunnlag for å konkludere med at det er behov for bedre tilrettelegging når det gjelder avhør av mistenkte barn.

Min undersøkelse viste at barna i stor grad gav inntrykk av at de forsto det som ble sagt til dem om hvilke rettigheter de hadde i politiavhøret. De hadde få og ingen spørsmål til avhøreren om det som ble formidlet. Likevel viste det seg at flere av barna ikke hadde forstått sentrale begreper og betydningen av rettigheter.

Undersøkelsen gav følgende funn:

- De fleste barna uttrykte at de forsto mer enn de gjorde.
- Nesten ingen forsto alle begreper og rettigheter korrekt.

- Mange trodde det var straffbart å lyve.
- De fleste barna ønsket ikke verge tilstede i et tenkt avhør.
- Alle barna frasa seg retten til forsvarer i det fiktive avhøret. I de senere intervjuene viste det seg at flere av barna ikke hadde forstått hvorfor det var viktig å ha forsvarer tilstede.

Funnene ble drøftet i lys av gjeldende regelverk for avhør av mistenkte barn, teori og andre studier. Uten opplæring i barns sårbarhet og kommunikasjon med barn synes det vanskelig for en etterforsker å tilpasse formuleringene slik at barn har forutsetning for å forstå hva rettighetene innebærer. Spesielt når barna selv ikke er klar over at de ikke har forstått rettighetene riktig. I tillegg mangler etterforskeren den støtten barnefaglig kompetanse på barnehuset kan gi, siden de mistenkte barna som regel ikke avhøres der. Sett i lys av at mange av barna ikke forsto viktigheten av å ha forsvarer tilstede, er det bekymringsfullt at forsvarer ofte ikke er tilstede i avhøret for å ivareta rettssikkerheten til barnet.

Studien peker på det dilemmaet en etterforsker som avhører mistenkte barn har, ved å måtte ivareta flere hensyn. Det første er hensynet til etterforskningen, fornærmede i saken og polititaktikk. Deretter er det hensynet til det mistenkte barnet med den særlige sårbarheten og kravet om å ha forsvarer tilstede, og barns rett til å bli hørt. Til slutt kommer hensynet til barnets verge som også har sine rettigheter, hvor etterforsker må vurdere om vergens interesser er i tråd med barnets, og barnets beste.

Oppsummert peker studien på at det er behov for tiltak på flere nivåer for å styrke mistenkte barns rettssikkerhet. For det første er det et klart behov for mer forskning på temaet. Studien min er et lite bidrag i så måte. For det andre peker den på et behov for å endre regelverket i Norge for avhør av mistenkte barn. Internasjonale forpliktelser bør implementeres i norsk regelverk. For det tredje er det behov for retningslinjer for avhør av mistenkte barn, noe Riksadvokaten allerede har etterspurt. For det fjerde synes det nødvendig med kompetanse om barns sårbarhet og mistenkte barns rettigheter hos alle som tar avhør av mistenkte barn. På samme måte som de som avhører fornærmede barn og vitner. Slik at de mistenkte barna får ivaretatt sitt krav om rettssikkerhet på lik linje med fornærmede barn.

8.0 LITTERATURLISTE:

- Aall, J. (2015). Uskyldpresumpsjonen og beviskravet i straffesaker. I R. Aarli, M.-A. Hedlund & S. E. Jebens (Red.), *Bevis straffesaker: Utvalgte emner* (s. 459-480). Oslo: Gyldendal juridisk.
- Albrechtsen, M. v. d. H., Stridbeck, U. & Melinder, A. (2018). førsamtaler på godt og vondt: Effekter på senere tilrettelagte avhør i lys av vitnepsykologisk forskning. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 16 nr. 4, 337-351.
- Alvarez-Toro, V. & Lopez-Morales, C. (2018). Revisiting the Fals Confession Problem. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 46, 34-44.
- Barendse, M., Cheng, T. & Pfeifer, J. (2020). Your Brain on Puberty. *Frontiers for Young Minds*, 8(53). doi: doi: 10.3389/frym.2020.00053
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*.
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester*.
- Berget, G. (2018). *Hvem skal jeg snakke sant for?* (Master). Universitetet i Oslo, Oslo
- Bjerknes. (2019). *"Gjort kjent med saken" En undersøkelse om hvilken informasjon den mistenkte gis om anklagen i forkant av politiavhøret* (Master), Oslo
- Bjerknes & Fahsing. (2018). *Etterforskning*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Bjerknes & Williksen. (2015). *Politirapport 4. utgave*. Drammen: Forlaget Vett & Viten.
- Blakemore, S.-J. & Choudhury, S. (2006). Development of the adolescent brain: implications for executive function and social cognition. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*.
- Bollestad, G. J. V. (2016). *Mindreårige lovbrøtere i rettsmøter Utfordringer ved gjennomføringen* (Master). Universitetet i Oslo Det juridiske fakultet, Oslo
- Christensen, B. (2017). *Ungdommer - er de sårbare som vitner, fornærmet eller mistenkt, evt. hvorfor?* Paper presentert på: Fagdag om ungdommer i avhør. Foredrag på Kripos 23.08.2017
- Cleary, H. & Warner, T. (2016). Police training in interviewing and interrogation methods: A comparison of techniques used with adult and juvenile suspects. *Law and Human Behavior*, 40(3), 270-284.
- Council of Europe. (1950). *Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK)*.
- Council of Europe. (2015). *24th General report of the CPT*. Hentet fra <https://rm.coe.int/1680696a9c>
- Dagbladet. (2016). Politifeil i drapssak. *Dagbladet*.

- Dagbladet. (2017). Når et barn blir mistenkt for voldtekt, er det ingen krav til politiet om hvordan det skal avhøres. Kripos frykter det kan få alvorlige konsekvenser. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/nar-et-barn-blir-mistenkt-for-voldtekt-er-det-ingen-krav-til-politiet-om-hvordan-det-skal-avhores-kripos-frykter-det-kan-fa-alvorlige-konsekvenser/68699327>
- Dahlager, L. & Fredslund, H. (2011). Hermeneutisk analyse Forståelse og forforståelse. I S. Vallgarda & L. Koch (Red.), *Forskningsmetoder i Folkesundhetsvidenskab*. København: Munksgaard.
- Enmark, S. (2015). *Bemötande och utförande av polisförhör med brottsmisstänkta barn* (Master). Lunds universitet, Lund, Sverige
- Europaparlamentet. (2012). *Europa-parlamentets og rådets direktiv 2012/12 / EU av 22. mai 2012*. Den europeiske union.
- Europarådet. (2010). *Child-friendly justice before, during and after judicial proceedings*. Hentet fra https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cdd04
- Fahsing, I. & Rachlew, A. (2009). Investigative interviewing - The Nordic region. I T. Williamson, B. Milne & S. Savage (Red.), *International developments in investigative interviewing* (s. 39-65). Cullompton: Willan Publ.
- Fekjær, S. B. (2013). *Hvordan bli en lykkelig masterstudent*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Feld, B. (2006). Police Interrogation of Juveniles: An Empirical Study of Policy and Practice. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 97(Fall).
- Ferschmann, L., Vijayakumar, N., Grydeland, H., Overbye, K., Sederevicius, D., Due-Tønnessen, P., . . . Tamnes, C. (2019). Prosocial behavior relates to the rate and timing of cortical thinning from adolescence to young adulthood. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 40.
- Finstad, L. (2007). Kriminologiens kvalitative kunnskapskilder. I C. Høigård & L. Finstad (Red.), *Kriminologi* (2. utgave. utg.). Oslo: Pax.
- FN. (2007). *General comment No 10 (2007): Children`s Rights in Juvenile Justice*. Hentet fra <https://www.refworld.org/docid/4670fca12.html>
- FNs Barnekomite. (2006). *Generell kommentar nr 8 til FNs barnekonvensjon*. Geneve: FN.
- Forandringsfabrikken. (2020). *SINT UTENPÅ VONDT INNI til politikere politi skole barnevern BUP*. Oslo: Forandringsfabrikken.
- Forskrift om tilrettelagte avhør. (2015). *Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (tilrettelagte avhør)*.

- Gamst, K. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gamst, K. & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner: En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjonen mellom avhører og barn i dommeravhør* (Doktor). Universitetet i Oslo, Oslo
- Gooch, K. & von Berg, P. (2019). What Happens in the Beginning, Matters in the End: Achieving Best Evidence with Child Suspects in the Police Station. *Youth Justice*, 19(2), 85-101.
- Goodman, G. & Melinder, A. (2010). Child witness reasearch and forensic interviews of yound children: A review. *Legal and Criminological Psychology*, 12.
- Grisso, T., Steinberg, L., Woolard, J., Cauffman, E., Scott, E., Graham, S., . . . Schwartz, R. (2003). Juveniles`Competence to Stand Trial: A Comparison of Adolescents` and Adults` Capacities as Trial Defendants. *Law and Human Behavior*, 27(4), 333-363.
- Gross, S. & Shaffer, M. (2012). *Exonerations in the United States, 1989-2012* (Public Law and Legal Theory Working Paper Series): University of Michigan Law School.
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>
- Gudjonsson, G. (2003). *The psychology of interrogations and confessions: a handbook*. Chichester: Wiley.
- Haugli, T. (2016). Hensynet til barnets beste. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge* (s. 51-73). Oslo: Universitetsforlaget.
- Helsedirektoratet. (2016). *Felles retningslinjer for statens barnehus*. Oslo.
- Hennum, R. (2016). Retten til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge* (s. 329-356). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hjelle, O. P. (2018). *Sterk hjerne med aktiv kropp*. Oslo: Kagge Forlag.
- Inbau, F., Reid, J., Buckley, J. & Jayne, B. (2015). *Criminal Interrogation and Confessions* (Second. utg.). Burlington: Jones & Bartlett Learning.
- Jakobsen, K. K. (2010). *Afhøring av sigtede: en undersøgelse av dansk politis afhøringspraksis*. København: Politiets Videntcenter, Rigspolitiet.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5. utg.). . Oslo: Abstrakt forlag.
- Justisdepartementet. (2014). *Prop. 112L (2014-2015) Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner)*. Oslo: Regjeringen.

- Kassin, S. (2012). Why confessions trump innocence. *American Psychologist*, 67(6), 431-445.
- Kassin, S., Drizin, S., Grisso, T., Gudjonsson, G., Leo, R. & Redlich, A. (2009). Police-Induced Confessions: Risk Factors and Recommendations. *Law and Human Behaviour*, 34, 3-38.
- Kassin, S., Drizin, S., Grisso, T., Gudjonsson, G., Leo, R. & Redlich, A. (2010). Police-Induced Confessions: Risk Factors and Recommendations. *Law and Human Behavior*, 34, 3-38.
- Knutsson, J. (2013). Måling av effektivitet i etterforskning: Delrapport i "Etterforskningsprosjektet" (PHS forskning 2013:3 utg., s. 6-67). Oslo: Politihøgskolen.
- Kringstad, H. (1997). *Bjugn-formelen*. Oslo: Tiden.
- Kripos. (2017). *Mindreårige anmeldt for voldtekt i 2016*. Oslo: Kripos.
- Kristiansand Tingrett. (2020). *Dom*. Kristiansand Tingrett.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (Bind 3. utgave). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lamb, M. & Sim, M. (2013). Developmental Factors Affecting Children in Legal Contexts. *Youth Justice*, 13(2), 131-144.
- Larsen, M. Y. (2016). Rettigheter for barn i konflikt med loven. I E. S. Kjørholt, N. Høstmælingen & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge* (3. utg., s. 146-164). Oslo: Universitetsforlaget.
- Leander, L. (2010). Police interviews with child sexual abuse victims: Patterns of reporting, avoidance and denial. *Child Abuse & Neglect*, 34(3), 192-205.
- Leander, L., Christianson, S. Å. & Granhag, P. A. (2007). A sexual abuse case study: Children`s memories and reports. *Psychiatry, Psychology and Law*, 14(1).
- Linell, P. & Jönsson, L. (1991). Suspect stories: perspective-setting in an asymmetrical situation. I I. Marková & K. Foppa (Red.), *Asymmetries in dialogue*. Maryland, USA: Barnes & Noble Books.
- Magnussen, S. (2017). *Vitnepsykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Martinsen, J. T. (2017). *Barns erfaringer med Statens barnehus - en kvalitativ studie* (Master). Nord Universitet, Bodø

- Medietilsynet. (2018). *Barn og medier- undersøkelsen 2018*. Medietilsynet: Norwegian Media Authority. Hentet fra <https://medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/barn-og-medier-2018-oppdert-versjon---oktober-2019.pdf>
- Meissner, C., Redlich, A., Bhatt, S. & Brandon, S. (2012). Interview and interrogation methods and their effects on true and false confessions. *Campbell systematic review*, 8(1), 1-53.
- Melinder, A. (2015). Vitnebevisets psykologiske fallgruver. I R. Aarli, M.-A. Hedlund & S. E. Jebens (Red.), *Bevis i straffesaker Utvalgte emner*. Oslo: Gyldendal Juridisk.
- Myhrer, T.-G. (2015). *Kvalitet i etterforskningen: Særlig om påtaleansvarliges rolle og betydning. Delrapport i "Etterforskningsprosjektet"*. Oslo: Politihøgskolen.
- Myhrer, T.-G. (2018). Politiarbeid på stedet - styrker og svakheter. *Tidskrift for strafferett*, 18(4), 316-326.
- Nasjonal faggruppe avhør. (2019). *Fagforvaltning statusrapport Nasjonal faggruppe avhør*. Upublisert: Kripos.
- National-Research. (2013). *Reforming Juvenile Justice: A Developmental Approach*. Washington, DC: The National Academies Press. Hentet fra <https://doi.org/10.17226/14685>
- NESH. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*.
- NOU. (2003:15). *Fra bot til bedring*. Oslo: Regjeringen. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/131a89e13a88481b9a0141fad5efeb95/nou/pdfs/nou200320030015000dddpdfs.pdf>
- NTB. (2017). Ombud: Rettssikkerheten for mistenkte barn må skjerpes. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/rxWBa/Ombud-Rettssikkerheten-for-mistenke-barn-ma-skjerpes>
- Nørregaard, M. (2016). *Børnevenlig retspleje Børns menneskerettigheder i retsplejen*. København: Karnov Group.
- O'Mahony, K. S. o. B. (2018). Vulnerability and criminal investigations. I A. G. R. Milne (Red.), *The psychology of criminal investigation*. Oxon and New York: Routledge.
- Oslo Politidistrikt. (2019). STRASAK-rapporten Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling 2018.
- Oslo Statsadvokatembeter. (2018). *Rapport etter inspeksjon/tilsyn av felles enhet for etterretning og etterforskning - Oslo politidistrikt*. Oslo: Riksadvokaten.

- Panovits v. Cyprus. (2008). *EMD avgjørelse*. Strasbourg: The European Court of Human Rights.
- Pfeifer, J. & Berkman, E. (2018). The Development of Self and Identity in Adolescence: Neural Evidence and Implications for a Value-Based Choice Perspective on Motivated Behavior. *Child Development Perspectives*, 12(3), 158-164.
- Politidirektoratet. (2015). *Politiarbeid på stedet*. Oslo.
- Politidirektoratet. (2019). *Statens barnehus Årsrapport 2018*.
- Politihøgskolen. (2012). Studieplan Viderutdanning i tilrettelagte avhør av barn. Oslo: Politihøgskolen (PHS).
- Politihøgskolen. (2014). Studieplan Videreutdanning i tilrettelagte avhør av særlige sårbare personer. Oslo: Politihøgskolen.
- Prop. n. (2000). *Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling mv.)* Oslo: Stortinget. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-81-1999-2000-/id162008/>
- Prop.12S. (2017). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)*. Oslo: Regjeringen.no.
- Påtaleinstruksen. (1984). *Forskrift av 28. juni 1984 nr. 1679 om ordning av påtalemyndigheten*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1985-06-28-1679>
- Rachlew, A. (2003). Norske politiavhør i et internasjonalt perspektiv. *Tidsskrift for Strafferett*, 400-439.
- Rachlew, A. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning - noen eksempler og forskningsbaserte tiltak* (Phd). Universitetet i Oslo, Oslo. Hentet fra file:///C:/Users/Bruker/Documents/MASTER%20PHS%202017/Aktuell%20litteratur%20i%20PDF/Rachlew,%20Asbjørn_Justisfeil%20ved%20politiets%20etterforskning.pdf
- Rachlew, A. (2016). *Sakkyndig erklæring om avhør*. Oslo Statsadvokatembeter,
- Rachlew, A. & Fahsing, I. (2015). Politiavhøret. I I. R. Aarli, M.-A. Hedlund & S. E. Jebens (Red.), *Bevis straffesaker: Utvalgte emner* (s. 225-254). Oslo: Gyldendal juridisk.
- Redlich, A. & Shteynberg, R. (2016). To plead or not to plead: A comparison of juvenile and adult true and false plea decision. *Law and Human Behavior*, 40(6), 611-625.
- Redlich, A., Shteynberg, R. & Nirider. (2019). Pragmatic implication in the interrogation room: a comparison of juveniles and adults. *Journal of Experimental Criminology*.

- Redlich, A., Zottoli, T. & Daftary-Kapur, T. (2019). Juvenile Justice and Plea Bargaining. I V. Edkins & A. Redlich (Red.), *A System of Pleas Social Science`s Contributions to the Real Legal System*.
- Riksadvokaten. (1994). *Riksadvokatens gjennomgang av den såkalte Bjugn-saken*. Oslo: Riksadvokaten.
- Riksadvokaten. (2007). *Tilståelsesrabatt 3/2007*. Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/09/Rundskriv-2007-3-Tilståelsesrabatt.pdf>
- Riksadvokaten. (2016). *Rundskriv fra Riksadvokaten - Politiavhør*. Oslo: Riksadvokaten. Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/09/Rundskriv-2016-2-Politiavhør.pdf>
- Riksadvokaten. (2018a). *Kvalitetsrundskriv 3/2018*. Oslo: Riksadvokaten. Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2018/11/Kvalitetsrundskriv-3-2018.pdf>
- Riksadvokaten. (2018b). *Statsadvokatenes kvalitetsundersøkelse 2018 Voldssaker med frist*. Oslo: Riksadvokaten. Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/kvalitet-pa-etterforskning-og-patalearbeid-i-alvorlige-voldssaker/>
- Riksadvokaten. (2020). *Statsadvokatenes kvalitetsundersøkelse 2020: Prioriterte voldssaker* (Riksadvokatens skriftserie 1/2020). Oslo: Riksadvokaten.
- Rui, J. P. (2009). Om retten til å forholde seg taus og retten til ikke å måtte bidra til egen domfellelse. *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2009(1), 47-68.
- Sandberg, K. (2016). Barns rett til å bli hørt. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge* (Bind 3., s. 92-122). Oslo: Universitetsforlaget.
- Schacter, D. (2002). *The Seven Sins of Memory - How the mind forgets and remembers*. New York: Houghton Mifflin Company.
- Schell-Leugers, J. M. (2014). *The danger of innocence : common sense beliefs and misconceptions about false confessions* (PhD). Universitaire Pers Maastricht, Maastricht
- Schollum, M. (2005). *Investigative interviewing: THE LITERATURE*. Wellington, New Zealand: Ofiice of the commissioner of Police.
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Bergen: Fagbokforlaget

- Sletten, S. N. L. (2019). *"Du sitter med både en mistenkt og en fornærmet i samme avhør"* En studie om avhørerens opplevelse av å avhøre barn som er mistenkt for seksuelle overgrep (Master). Universitetet i Agder, Kristiansand
- Smith, L. (2016). FNs konvensjon om barns rettigheter. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge* (s. 17-29). Oslo: Universitetsforlaget.
- Solheim, S. (2017). *Avhøret som gjekk gale*: NRK.
- Stavanger Tingrett. (2016). *Dom*. Stavanger Tingrett.
- Steingrimsdottir, G., Hreubsdittur, H., Gudjonsson, G., Sigurdsson, J. F. & Nielsen, T. (2007). Fals confessions and the relationship with offending behaviour and personality among Danish adolescents. *Legal and Criminological Psychology*, 12(2), 287-296.
- Straffeloven. (2005). *Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- Straffeprosessloven. (1981). *Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker*.
- Tetzchner, S. v. (2013). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*: Gyldendal akademisk.
- Vijayakumar, N., Op de Macks, Z., Shirtcliff, E. & Pfeifer, J. (2018). Puberty and the human brain: Insights into adolescent development. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 92, 417-436.
- Williams, A. (2020). Early Childhood Trauma Impact of Adolescent Brain Development, Decision Making Abilities, and Delinquent Behaviors: Policy Implications for Juveniles Tried in Adult Court Systems. *Juvenile & Family court journal*, 71(1), 5-17.
- Williamson, T. (1993). From interrogation to investigative interviewing; strategic trends in police questioning. *Journal of community & applied social psychology*.
- Winerdal, U. (2020). *Det dubla ansvaret Polisförhör med barn och unga som misstänks för att utövat dödligt våld* (PhD). Stockholms universitet, Stockholm. Hentet fra <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1386740/FULLTEXT01.pdf>
- Winerdal, U., Cederborg, A.-C. & Lindholm, J. (2019). The quality of question types in Swedish police interviews with young suspects of serious crimes. . *Police Journal*, 92(2), 136-149.
- Yurgelun-Todd, D. (2007). Emotional and cognitive changes during adolescence. *Current Opinion in Neurobiology*, 17(2), 251-257.

Öhrn, H. J. (2014). Politiavhøret *Innføring i politivitenskap* (s. 205-228). Oslo: Cappelen
Damm akademisk.

Vedlegg:

Vedlegg 1 – Brev til deltagerne og samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet

Forskjell mellom fornærmede og mistenkte barn

Mitt navn er Sigrid Buseth, og jeg jobber som etterforskningsleder på Kripos, på seksjon for seksuallovbrudd. I tillegg tar jeg avhør av barn. For tiden tar jeg en erfaringsbasert master på Politihøgskolen, og skal i denne forbindelse skrive en masteroppgave.

Dette er et spørsmål til deg, og din foresatt om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å fokusere på noen av de forskjellene det er mellom barn som er fornærmet og mistenkt i straffesaker. I dette skrevet gir jeg dere informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære.

Formål

Masteroppgavens formål vil være å fokusere på forskjeller i måten fornærmede og mistenkte barn blir avhørt på. I den forbindelse vil jeg intervju 15 åringer, og det er her din/ditt barns deltagelse kommer inn. Jeg ønsker å møte deg/barnet ditt på en politistasjon i nærheten av der dere bor.

Det vil innledningsvis bli presentert en case. I etterkant av denne vil jeg gi deg/barnet ditt noen opplysninger som barn ofte får når de snakker med politiet i et avhør. Deretter vil jeg intervju deg/barnet ditt omkring hva du/barnet tenker om de opplysningene du/barnet får.

Siden det vil være viktig at du/barnet ditt ikke er forberedt på forhånd til det som skal skje, så ønsker jeg ikke å gi flere opplysninger på forhånd om hva casen innebærer eller hvilke spørsmål jeg kommer til å stille i intervjuet. Heller ikke hvilke problemstillinger jeg ønsker svar på.

Jeg tar sikte på å intervju ca 10 barn på 15 år om dette.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er Politihøgskolen som er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervju tilfeldige ungdommer som går på en vanlig norsk skole, enten 10. klasse på ungdomsskolen eller 1. klasse på videregående skole. Målet er at de skal være rundt 15 år gamle, både jenter og gutter. Ellers vil andre opplysninger, som hvor de bor, hvem de er og andre personopplysninger ikke være relevante.

For å finne frem til disse tar jeg kontakt med foreldre jeg har kjennskap til, men ikke en relasjon til, som har barn i den rette alderen. Deretter vil jeg gjennom disse forsøke å rekruttere flere ungdommer som disse kjenner til. På den måten har jeg kommet frem til deg/ditt barn, som får denne henvendelsen.

Hva innebærer det å delta?

Hvis du velger å (la ditt barn) delta i prosjektet ønsker jeg som nevnt at du/barnet ditt ikke forbereder deg/seg på forhånd, men setter av ca en til to timer til disposisjon. Du/barnet ditt kommer til å møte meg og eventuelt en assistent jeg har med meg. Samtalen vi har kommer jeg til å ta opp på lyd slik at jeg kan skrive det ut for videre behandling av opplysningene du kommer med. Lydopptaket vil bli lagret på en server tilhørende PHS som kun jeg, eventuelt assistenten min og min veileder har tilgang til. Når opptaket skrives ut vil det bli anonymisert, og du/barnet ditt kan ikke identifiseres.

Siden deltageren her er under 18 år kan foresatte få se spørsmålene jeg ønsker å stille på forhånd, dersom de tar kontakt med meg.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta/la barnet ditt delta, kan samtykket når som helst trekkes tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg/barnet ditt vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser hvis man ikke vil delta eller senere velger å trekke seg.

Ditt personvern – hvordan oppbevarer og bruker jeg dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg/barnet ditt til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Som nevnt vil det i dette prosjektet kun være av interesse hvilken alder og kjønn barnet har. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Jeg vil bare innhente og registrere navnet og alderen din. Personnummer og adresse er ikke relevant for min studie. Når jeg skriver ut det vi har snakket om i intervjuet så vil ikke noen opplysninger om deg fremkomme i utskriften, denne vil bli anonymisert.

Det vil som nevnt kun være meg og min veileder på PHS som vil kunne hente ut opplysningene dine fra serveren.

For ytterligere å sikre meg for at ingen får tilgang til dine personopplysninger så vil hver person jeg snakker med få et nummer slik at navneliste vil bli oppbevart i et annet dokument enn intervjuet. Dette gjør jeg for at jeg skal kunne trekke ut det riktige intervjuet dersom noen trekker seg fra prosjektet senere.

Når oppgaven min er ferdig vil det ikke være mulig å gjenkjenne hvem som har kommet med hvilke svar.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i august 2020. Lydopptakene vil da bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- Å få rettet personopplysninger om deg,
- Få slettet personopplysninger om deg,
- Få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet)
- Å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

I mitt datamateriale skal det ikke ligge identifiserende opplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Politihøgskolen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Politihøgskolen ved Kristina Kepinska Jakobsen som er veilederen min eller meg, Sigrid Buseth tlf. 41512114.
- Vårt personvernombud er Elisabeth Hammer Sæten ved Politihøgskolen.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «forskjell mellom mistenkte og fornærmede barn», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. *[oppgi tidspunkt]*

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Foresatt, dato

1. Case som barnet får presentert muntlig i starten av undersøkelsen:

Jeg møter barnet i intervjurommet

- Si litt om hvem jeg er og hvorfor jeg skal snakke med ungdommen
- Gå igjennom rettigheter og samtykkeskjema igjen - underskrive
- Navn og alder på ungdommen
- Gi barnet casen

Du er en ungdom som er mye på snapchat og på andre sosiale medier. Du har snappet en del med en jente/gutt som er litt yngre enn deg, og dere har sendt nakenbilder til hverandre. Hun/han har sendt bilder og videosnutter som viser at hun/han har gjort seksuelle ting med seg selv. Dette syntes du var drøyt men også litt morsomt. Du tok screenshot og sendte noen av bildene av dette til en god kompis. For to dager siden merket du at jenta/gutten sluttet å ha kontakt med deg på snap og blokkerte deg.

Du har blitt innkalt til avhør hos politiet. Foreldrene dine har blitt varslet, men kunne ikke komme og være der siden de var på jobb. Nå skal du få gå inn i avhørsrommet og møte en etterforsker som skal avhøre deg som mistenkt for å ha gjort noe ulovlig. Da skal du bare tenke at du er i et ordentlig avhør og at du gjør og sier det du ville gjort.

Etterpå skal vi snakke om det som skjedde der inne.

2. Barnet møter en politibetjent i et avhørsrom på en politistasjon. Politibetjenten gjør barnet kjent med rettighetene slik det oftest blir gjort, jfr. Forskningsprosjektet til Pavlenko, Svennevig og Urbanik.

Barnet går inn i avhørsrommet, møter en avhører

- Kort kontaktetablering
- Får rettighetene slik de «vanligvis» blir presentert til en mistenkt
- Spør om de har forstått (dersom dette er vanlig)
- Politiet etterforsker en sak hvor det er et seksualisert bilde av en gutt som har blitt delt.
- Du står som mistenkt i denne saken og da må jeg gjøre deg kjent med noen rettigheter
- Jeg er nødt til å gjøre deg kjent med at dette tas opp på lyd
- Du har ikke plikt til å forklare deg for politiet
- Det er straffbart å inngi en bevisst falsk forklaring i den hensikt å pådra en annen person en siktelse for en straffbar handling. Det er ulovlig å snakke falskt om at noen andre har gjort noe.
- Du har rett til å la deg bistå av en forsvarer etter eget valg på ethvert trinn av saken, også i avhøret her. Har du noe ønske om det nå eller?
- Til slutt så skal jeg bare gjøre deg kjent med noe som heter strafferabatt ved tilståelse. Det er noe som vi gjør alle kjent med, som er anmeldt for noe. Og det innebærer at hvis du har gjort noe som er straffbart, og du gir en såkalt uforbeholden tilståelse, det vil altså si at du gir en detaljert forklaring om forholdet som du er sikta for og saken

går videre til retten, så skal da retten ta med det i vurderingen av straffen og da kunne gi en rabatt på en straff. Det er ikke noe for at jeg vil at du skal tilstå det er bare en informasjon du skal gjøres kjent med.

- Er det noe annet du lurer på?
- Vi du forklare deg nå? Da må jeg oppfordre deg til å snakke sant.

- Da var vi ferdig med det vi skulle gjøre her, og da skal jeg følge deg til Sigrid

3. Barnet blir intervjuet av meg i intervjurommet

Du har nå fått oppstarten av et politiavhør slik det foregår dersom en person som er mistenkt i en sak blir avhørt. Nå skal vi snakke sammen om det som skjedde inne i avhørsrommet. Jeg kommer til å stille deg noen spørsmål og be deg forklare en del ting. Så kommer jeg til å sitte og lytte og kanskje notere litt. Jeg kommer også til å stille deg utdypende spørsmål for å forstå hva du mener dersom noe er uklart. Det er viktig at du også spør meg dersom jeg sier noe du ikke forstår.

Intervjuguide:

Tema: Generelle tanker rundt det politimannen sa

- Dette ønsker jeg å få kartlagt:
  - Hvordan var det å sitte der i avhørsrommet?
  - Forsto du det han sa til deg?
  - Hva tenker du om måten det ble sagt på?
  - Var det noe du tenker politimannen burde gjort annerledes?
  - Var det noe du ønsket å spørre om?
  - Ville du hatt med deg foreldrene dine i et slikt avhør?
  - Ville du spurt om å få en forsvarer med deg i avhørsrommet?

Tema: Begrepsavklaring

- Dette ønsker jeg å få belyst hva informanten forstår av:
  - Saken
  - Mistenkt
  - Rettigheter
  - Retten
  - Pådra andre en siktelse
  - Ethvert trinn av saken
  - Forsvarer
  - Strafferabatt
  - Uforbeholden tilståelse

Tema: Betydning av plikter og rettigheter

- Hvordan forstår informanten disse pliktene og rettighetene, hvilken betydning får det for han/henne:
  - Rett til ikke å forklare deg
  - Ikke lyve og si at noen andre har gjort noe straffbart
  - Rett til forsvarer
  - At du kan få strafferabatt
  - Oppfordres til å snakke sant

Tema: Den bakenforliggende årsaken til rettighetene

- Hva tenker informanten om årsaken til disse. Hva tror du grunnen er for at de som lager lovene har tenkt at man skal ha slike rettigheter:
  - At man ikke har plikt til å forklare seg?
  - At man ikke kan legge skylden på andre
  - At man har rett til forsvarer på ethvert trinn av saken
  - At man kan få strafferabatt
  - At man blir oppfordret til å snakke sant
- Hva synes du var enkelt å forstå – grunnen til det?
- Hva synes du var vanskeligst å forstå – grunnen til det?

Tema: Hva kan informanten oppsummere av rettighetene sine:

- Da vil jeg at du skal fortelle meg om hva du tenker er viktig å få vite for en 15 åring som er mistenkt for en straffbar handling, og kommer i avhør hos politiet.

Tema: Oppsummere og gi en god avslutning

- Hvordan har det vært å være her i dag?
- Hvordan tror du det ville vært dersom dette var et ordentlig avhør?
- Ville du oppført deg på en annen måte?
- Var det noe du syntes var ubehagelig?
- Tusen takk for at du kom, du har vært til stor hjelp for meg.
- Viktig at du ikke forteller de andre (hvis du kjenner noen) om hva som skal foregå. Da blir det ikke like virkningsfullt.

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Forstår 15 åringer sine rettigheter som mistenkt i et politiavhør?

Referansenummer

469785

Registrert

24.09.2019 av Sigrød Buseth - Sigrød.Buseth@pns.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Politihogskolen

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Kristina Kepinska Jakobsen, kristina.kepinska.jakobsen@pns.no, tlf: 48887939

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Sigrød Buseth, sigbus@pns.no, tlf: 41512114

Prosjektperiode

01.10.2019 - 01.09.2020

Status

08.10.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

08.10.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 08.10.2019. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. For du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VÆRIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.09.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Jørgen Wincentzen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)